

EEN

OMNIVORE

MUZIEKSMAAK?

Een exploratief onderzoek naar de smaaktolerantie van culturele omnivoren in Nederland.

MA Eindthesis

Student: Friede Klein Koerkamp
3687597
Master: Kunstbeleid en -management
Onderwijsinstelling: Universiteit Utrecht
Begeleider: Frank de Glas
Tweede lezer: Kim Joostens
Datum: 30-01-2015
Aantal woorden: 14.289

Abstract

De culturele voorkeuren van bepaalde sociale groepen waren volgens de distinctietheorie van de invloedrijke socioloog Pierre Bourdieu begin jaren 90 nog sociaal bepaald. Zo luisterden hoger opgeleiden over het algemeen naar 'hoge' klassieke muziek en lager opgeleiden naar populaire 'lage' muziek (Bourdieu, 1979). Door het verlies van hiërarchie in de samenleving zouden bepaalde sociale groepen tegenwoordig een brede grensoverschrijdende culturele smaak hebben ontwikkeld. Deze sociale groepen met een grensoverschrijdende smaak werden in 1992 door Richard Peterson als 'culturelen omnivoren' getypeerd. De oude traditionele grenzen tussen hoge en lage cultuur lijken sindsdien steeds meer te vervagen. Door zowel hoge als lage vormen van cultuur te consumeren lijken culturele omnivoren enerzijds tolerant te zijn ten aanzien van alle vormen van cultuur en anderzijds lijken zij zich ook te willen verzetten tegen het idee van een culturele smaakhiërarchie. Nu de distinctietheorie van Bourdieu achterhaald lijkt te zijn, lijkt het ook alsof de culturele hiërarchie niet meer van wezenlijk belang is in de Nederlandse samenleving. Uit onderzoek van de Amerikaanse sociologe Bethany Bryson is echter gebleken dat de tolerante brede smaak van culturele omnivoren ook haar grenzen kent (Bryson, 1996: 884). Zij kwam tot de conclusie dat Amerikaanse culturele omnivoren muzieksmaak gebruiken om symbolische grenzen te bevestigen tussen zichzelf en (lagere) sociale groepen waarmee zij niet geassocieerd willen worden (Bryson, 1996: 884). Amerikaanse culturele omnivoren zouden met name bepaalde muziekgenres uitsluiten die mensen met een lage sociale status wel waarderen. Maar hoe zit dit in Nederland? Deze resultaten zijn niet zonder meer van toepassing op de Nederlandse culturele omnivoren. In navolging van het onderzoek van Bryson is daarom in deze scriptie aan de hand van dertien muziekgenres onderzocht of de bevindingen van Bryson ook voor culturele omnivoren in Nederland gelden. Maken sociale groepen in Nederland nog het traditionele onderscheid tussen hoge en lage culturele smaak of maakt smaakvoorkeur voor iemands sociale positie niets meer uit en zijn de grenzen steeds meer aan het vervagen? Aan de hand van dit exploratieve onderzoek kan geconcludeerd worden dat er bij de cultuurconsumptie van culturele omnivoren in Nederland, net als in Amerika, sprake is van symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres.

Kernwoorden: Culturele omnivoor, hoge en lage cultuur, muziekgenres, smaak, sociale groepen, symbolische uitsluiting.

Inhoudsopgave

ABSTRACT	2
1. INLEIDING	4
1.1 MUZIEKSMAAK ALS REDEN VOOR SYMBOLISCHE UITSLUITING	4
1.2 ONDERZOEKSOPZET	5
2. THEORETISCH KADER	6
2.1 SYMBOLISCHE KLASSENSTRIJD	6
2.2 GRENZEN VERVAGEN	7
2.3 DE CULTURELE OMNIVOOR	8
2.4 INVLOED VAN GENERATIES	10
2.5 SOCIALE EN SYMBOLISCHE UITSLUITING	11
3. ONDERZOEKSVRAGEN	15
3.1 HOOFDVRAAG	15
3.2 DEELVRAGEN	16
3.3 RELEVANTIE	17
4. ONDERZOEKSMETHODE	18
4.1 CLASSIFICATIE VAN MUZIEKGENRES	18
4.2 ENQUÊTE	20
4.3 SYMBOLISCHE UITSLUITING	21
5. ONDERZOEK EN BEVINDINGEN	23
5.1 DATA-VERZAMELING	23
5.2 BEPERKINGEN	23
5.3 RESULTATEN	24
5.3.1 WAARDERING	24
WAARDERING EN GEBOORTECOHORTEN	28
WAARDERING EN OPLEIDINGSNIVEAU	30
5.3.2 FREQUENTIE	32
FREQUENTIE EN GEBOORTECOHORTEN	34
FREQUENTIE EN OPLEIDINGSNIVEAU	36
5.3.3 FAVORIETE GENRES	37
5.3.4 GEASSOCIEERD WORDEN MET MUZIEKGENRES	39
5.3.5 OPEN VRAGEN	43
6. CONCLUSIE	47
6.1 BEANTWOORDING DEELVRAGEN	47
6.2 EINDCONCLUSIE	50
7. LITERATUURLIJST	52
8. BIJLAGE	55

1. Inleiding

1.1 Muzieksmaak als reden voor symbolische uitsluiting

In de huidige samenleving wordt er op verschillende manieren waarde toegekend aan muziek. Als secundaire levensbehoefte werkt muziek welzijns-verhogend: zij prikkelt onze interesses, nieuwsgierigheid en het gevoel voor schoonheid, daarnaast kan zij therapeutisch werken en emoties losmaken. Mensen zijn in muziek geïnteresseerd en hebben hiervoor hun persoonlijke, maar ook collectieve redenen (De Gier, 2014: 1).

Verschillende sociologen hebben onderzoek gedaan naar het verband tussen muzieksmaak en sociale groepen. Daarbij zijn uiteenlopende theorieën opgeworpen en alternatieven naar voren gekomen. Smaak wordt daarin zelden als iets neutraals gezien. Volgens de distinctietheorie van Pierre Bourdieu (1979) zijn de culturele voorkeuren van bepaalde sociale groepen in de samenleving sociaal bepaald. Zo zouden hoger opgeleiden over het algemeen meer naar klassieke muziek luisteren en lager opgeleiden meer naar populaire (volks)muziek. Deze distinctietheorie lijkt echter niet meer naadloos aan te sluiten op de hedendaagse realiteit (Vander Stichele & Laermans, 2004: 195). Door afnemende hiërarchie in de samenleving zouden bepaalde sociale groepen tegenwoordig een brede grensoverschrijdende culturele smaak hebben. Deze sociale groepen met een grensoverschrijdende smaak werden in 1992 door Richard Peterson als 'culturele omnivoren' getypeerd. De oude, traditionele grenzen tussen hoge en lage cultuur lijken sindsdien te vervagen. Een van de gevolgen hiervan is een toenemende vermenging van hoge en lage cultuur. Deze vermenging staat tegenwoordig bekend staan als het omnivore vrijetijdspatroon (Knulst 1992, Peterson 1992).

Door zowel hoge als lage vormen van cultuur met elkaar te combineren lijken culturele omnivoren zich te willen verzetten tegen het idee van een culturele smaakhiërarchie. Volgens Susanne Janssen zijn zowel producenten als publiek tegenwoordig minder geneigd om de conventionele scheidslijnen tussen genres te respecteren en daarnaast zouden zij ook minder geneigd zijn om te protesteren tegen culturele grensoverschrijding door anderen. Muziekgenres zouden in vergelijking met 'vroeger' in mindere mate symbolische grenzen markeren tussen sociale groepen (Janssen, 2005: 9). Ondanks dat er sprake lijkt te zijn van het vervagen van deze grenzen lijken mensen zich nog wel op cultureel vlak te willen onderscheiden van de ander. Dit doen ze enerzijds door aan te geven wat ze *wel* waarderen en anderzijds ook vooral door aan te geven wat ze *niet* waarderen (Bryson, 1996: 884). Culturele smaak zou daarnaast ook nog gebruikt worden om sociale posities mee uit te

drukken en om grenzen van sociale groepen mee aan te duiden. De sociologe Bethany Bryson kwam tot de conclusie dat mensen culturele smaak gebruiken om symbolische grenzen te bevestigen tussen zichzelf en (lagere) sociale groepen waarmee zij niet geassocieerd willen worden (Bryson, 1996: 884). Aan de hand van verschillende domeinen zou er onderscheid tussen sociale groepen worden gecreëerd. Een van de domeinen die als symbool van een groep gebruikt kan worden om een onderscheid mee aan te duiden is muziek (Meuleman & Lubbers, 2014: 56-57). Uit het onderzoek van Bryson blijkt dat Amerikaanse culturele omnivoren met name bepaalde muziekgenres uitsluiten die mensen met een lage sociale status wel waarderen. Dit is opvallend omdat de benaming 'culturele omnivoor' over het algemeen doet denken aan een persoon die tolerant is ten aanzien van zowel hoge als lage vormen van cultuur. Volgens de bevindingen van Bryson zou smaakvoorkeur daarnaast ook voor hoger opgeleide Amerikanen nog steeds een reden zijn tot sociale uitsluiting van lager opgeleide Amerikanen (Bryson, 1996: 884).

Maar hoe zit dit in Nederland? Omdat Bryson in haar onderzoek gebruik maakte van Amerikaanse respondenten en typisch Amerikaanse muziekgenres zoals gospel, country en folk, zijn haar resultaten niet zonder meer van toepassing op Nederland. Er wordt daarom in deze scriptie, in navolging van het onderzoek van Bryson, aan de hand van muziekgenres onderzocht of er bij de cultuurconsumptie van culturele omnivoren in Nederland ook sprake is van symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres. Nu de distinctietheorie van Bourdieu achterhaald lijkt te zijn, lijkt het ook alsof de culturele hiërarchie niet meer van wezenlijk belang is in de Nederlandse samenleving. Maken sociale groepen in Nederland nog het traditionele onderscheid tussen hoge en lage culturele smaak of maakt smaakvoorkeur voor iemands sociale positie niets meer uit en zijn de grenzen steeds meer aan het vervagen?

1.2 Onderzoeksopzet

Dit onderzoek is ingedeeld in verschillende hoofdstukken. Hoofdstuk 1 vormt de inleiding van dit onderzoek en hoofdstuk 2 zal in gaan op het theoretisch kader. Hier zullen onder andere Bryson's onderzoek en de functie van symbolische grenzen worden besproken. Daarnaast zullen relevante theorieën over het bestaan van de culturele omnivoor naar voren komen. In hoofdstuk 3 worden de hoofd- en deelvragen geïntroduceerd en hoofdstuk 4 zal de gebruikte methoden toelichten en onderbouwen. Hoofdstuk 5 zal vervolgens de resultaten en bevindingen van dit onderzoek weergeven en hoofdstuk 6 vormt de conclusie en tevens de afsluiting van dit onderzoek.

2. Theoretisch Kader

2.1 Symbolische klassenstrijd

Verschillende sociologen hebben onderzoek gedaan naar het verband tussen culturele smaak en sociale groepen. Daarbij zijn uiteenlopende theorieën opgeworpen en alternatieven naar voren gekomen. Smaak wordt daarin niet vaak als iets neutraals gezien. 'Goede smaak' wordt tegenover 'slechte smaak' gezet en 'hoge cultuur' tegenover 'lage cultuur'. Smaak wordt door mensen dan ook op verschillende manieren gebruikt. Mensen verlenen er onder andere hun sociale status aan en onderscheiden zich met de 'juiste smaak' van anderen in de samenleving (Bourdieu 1979, Gans 1974, Van Eijck, e.a., 2002).

In de 18de en 19de eeuw groeide de overtuiging dat mensen een bepaalde 'gecultiveerdheid' nodig hebben om beeldende kunst, literatuur en (klassieke)muziek op waarde te kunnen schatten. Deze gecultiveerdheid beschreef Bourdieu als cultureel kapitaal: de niet-economische middelen van een persoon om omhoog te klimmen op de maatschappelijke ladder, zoals kennis en opleiding, die weer gekoppeld zijn aan sociale klasse (Bourdieu, 1979). Er zijn volgens zijn distinctietheorie drie klassen te onderscheiden: de dominante klasse of burgerij, de middenklasse of kleinburgerij en de arbeidersklasse. Volgens Bourdieu is er een verband tussen deze sociale statusgroepen (hoog, midden, laag) en culturele smaak. Iedere statusgroep heeft haar eigen specifieke gedrags- en smaakpatronen op basis waarvan ze zich probeert te onderscheiden van andere statusgroepen. De positie op de sociale statusladder wordt bepaald door de hoeveelheid cultureel kapitaal; met een ongecompliceerde smaak haalt men zich omlaag op de sociale statusladder en een ontwikkelde smaak zorgt er juist voor dat men hoger op de sociale statusladder staat. Hoe hoger de status van de groep in kwestie, hoe legitiemer de gedragingen of voorkeuren en hoe groter de erkenning die deze ondervindt (Vander Stichele & Laermans, 2004: 196). De leden van de hoge, dominante statusgroep kenmerken zich door hun afkeer van alle populaire of lage cultuuruitingen, waarvan de primaire functie vaak commercieel is. Daarnaast kenmerken zij zich door een gedeelde 'esthetische aanleg' die ervoor zorgt dat zij steeds weer voor het mooie en verfijnde kiezen. De schone 'hoge' kunsten staan bij de cultuurconsumptie van deze groep centraal (Vander Stichele & Laermans, 2004: 197). 'Hoge' cultuur staat bekend als elitair (Gans, 1974: 75-77) terwijl 'lage' cultuur gekenmerkt wordt door 'het volkse, en de massa' (Gans, 1974: 10). Hoger opgeleiden distantiëren zich van lagere statusgroepen door hun exclusieve voorkeur voor hogere cultuur. Middengroepen streven in cultureel opzicht vaak een hogere statusgroep na en nemen daarom het

voorbeeld van een hogere intellectuele interesse over (Van Eijck, e.a., 2002: 155). De (lage) arbeidersklasse zou vanuit een functionele houding met betrekking tot cultuur enkel kiezen voor het ongecompliceerde, commerciële vermaak. Dit staat ook bekend als het populaire smaakpatroon (Vander Stichele & Laermans 2004: 197). In een symbolische klassenstrijd zouden deze verschillende statusgroepen zich van elkaar proberen te onderscheiden. Cultureel kapitaal, leefstijl en smaak vormen daarom belangrijke middelen bij het in stand houden van sociale ongelijkheden en de daarbij horende identiteit.

2.2 Grenzen vervagen

De distinctietheorie van Bourdieu is nog steeds van groot belang voor de hedendaagse cultuursociologie. Deze distinctietheorie lijkt echter niet meer naadloos aan te sluiten op de hedendaagse realiteit (Vander Stichele & Laermans, 2004: 195). Het lijkt erop dat de grenzen tussen hoge en lage cultuur al enige tijd aan het vervagen zijn. De jongere generaties hoger opgeleiden lijken geen scherpe grenzen meer te trekken tussen elitaire en populaire cultuuruitingen. In plaats van de veronderstelde exclusieve voorkeur lijken zij juist een brede, grensoverschrijdende smaak te vertonen die door Richard Peterson in 1992 als 'omnivoor' werd getypeerd (Oratie Janssen, 2005: 9-16). Met de introductie van de term culturele omnivoor suggereert Peterson dat de manier waarop kunst en cultuur geconsumeerd wordt, veranderd is. Dit zou komen door onder andere sociaalmaatschappelijke processen zoals individualisering, de-traditionalisering, democratisering van het onderwijs, sociale mobiliteit en de opkomst van jeugdculturen (Vander Stichele & Laermans, 2004: 198). Daarnaast is het amusementsaanbod door de opkomst van de vrijetijdsindustrie vergroot, waardoor de cultuursector en de vrijetijdsindustrie verweekt zijn geraakt in een strijd om de vrije tijd van het publiek. Publieke instellingen werden gedwongen om steeds meer marktconform te opereren. Hierdoor raakten de traditionele hoge kunsten sterker aangewezen op hun eigen inkomsten, waardoor zij voor het eerst hun best moesten doen om de aandacht van de consument te behouden (Oratie Janssen, 2005: 22-23). De jongere generaties hoger opgeleiden zouden zich steeds meer zijn gaan interesseren voor allerlei andere vormen van cultuur. Uit landelijk onderzoek naar mediagebruik en vrijetijdsbesteding in de jaren vijftig en zestig bleek al dat hoger opgeleiden zowel hoge als lage vormen van cultuur consumeerden (CBS, 1957 en 1964). Met behulp van de opkomende massamedia kon de 'lagere' cultuur grotendeels thuis, in besloten kring, gevolgd worden. Door de aanwezigheid van zowel hoge als lage cultuur ontstond er een cultureel omnivoor consumptiegedrag onder hoger opgeleiden. Om statusverlies te voorkomen werd dit echter niet door de hoger opgeleiden publiekelijk

gemanifesteerd (Van Eijck e.a., 2002: 156). Halverwege de jaren 90 leek het idee dat er een symbolische klassenstrijd woedt tussen hoge en lage sociale groepen in de samenleving niet meer van toepassing te zijn (Peterson & Kern, 1996: 900-907). Van Eijck concludeerde dat de elitaire smaak die eerder nog door haar complexiteit en status als homogeen gezien werd, nu vervangen is door de omnivore smaak. Deze smaak zou gedefinieerd worden door culturele grensoverschrijding (Van Eijck, 2013: 12). Niet alle hoogopgeleiden zijn volgens Van Eijck culturele omnivoren. In de hogere statusgroepen zou er enerzijds de uitsluitende elite zijn - die echt alleen van hoog-culturele muziekgenres houdt en duidelijke grenzen trekt tussen 'het schone' en 'het lelijke' – en anderzijds zou er de omnivoor zijn die met een brede smaak van alle muziekgenres houdt (Van Eijck, 2001: 1179-1181). De tolerantie van hoger opgeleiden ten opzichte van lager opgeleiden lijkt hierdoor enkel aanwezig te zijn in de subgroep 'omnivoor' binnen de klasse van hoogopgeleiden (Van Eijck, 2001: 1181).

Peterson & Kern veronderstellen dat er een verandering is ontstaan van snobisme naar cultureel omnivorisme. De snob is een lid van de hogere sociale groep die niet participeert in 'lage' cultuur activiteiten, terwijl de omnivoor daarvoor wel open staat (Peterson & Kern, 1996: 900-901). Peterson & Kern onderzochten globaal de muziekvoorkeur van de lage statusgroepen. Hun voorkeur bleek exclusief uit te gaan naar slechts een paar populaire muziekgenres. Peterson & Kern typeerden de lagere statusgroepen daarom als 'culturele univoren'. De hogere statusgroepen hadden een veel uitgebreidere kennis van verschillende muziekgenres dan de lagere statusgroepen. Uit het onderzoek van Peterson & Simkus (1992) naar het verband tussen muzikale smaakvoorkeuren en statusniveaus blijkt dat individuen met een hoge sociale status een bredere 'omnivore' muzieksmaak hebben en dat individuen met een lage sociale status een meer 'univore' muzieksmaak hebben. Mensen met een bredere muzikale smaak beschikken vaak over een breder sociaal netwerk. Hierdoor staan zij met verschillende groepen mensen in contact en zijn zij ook breder geïnteresseerd. De kennis van de hogere statusgroepen zou op deze manier steeds breder worden terwijl de kennis van de lagere statusgroepen op een bepaald punt lijkt te blijven hangen. Het hebben van een brede culturele kennis is voor hogere statusgroepen nodig om met iedereen in hun uitgebreide netwerk te kunnen communiceren. De omnivore muzieksmaak zou zich dan ook niet uiten in het 'mooi' vinden van veel muziekgenres, maar meer in de interesse in en het hebben van kennis van de vele verschillende muziekgenres (Peterson & Kern, 1996: 904).

2.3 De culturele omnivoor

Onder sociologen is er veel discussie over het wel of niet bestaan van de culturele omnivoor en de betekenis ervan. Alleen het begrip 'cultuur' is al een ruim begrip. Het kan op meerdere

manieren gedefinieerd worden en kan daarom nog wel eens leiden tot begripsverwarring. Het begrip cultuur heeft zowel een brede als smalle betekenis. In de ruimste zin van het woord is cultuur alles wat mensen doen wat niet uit de natuur voortkomt. Dat wat mensen doorgeven aan elkaar: niet aangeboren gedragingen en gewoonten in bepaalde gebieden. Onder het smalle cultuurbegrip worden de kunsten, de media en het erfgoed verstaan. De term 'omnivoor' betekent volgens het online Van Dale woordenboek letterlijk 'alleseter' met andere woorden: een dier dat zowel plantaardig als dierlijke voedsel eet (Van Dale Woordenboek Online). De term 'culturele omnivoor' impliceert dan ook dat alle vormen van cultuur geconsumeerd worden, zowel hoge als lage cultuur.

Er zijn verschillende methodes gebruikt om het begrip 'culturele omnivoor' af te bakenen. Schrijver Herman Franke omschreef de culturele omnivoor in het NRC Handelsblad als: *“een goed opgeleide veertigplusser die naar Mozart en naar popmuziek luistert, die naar de opera maar af en toe ook naar een Endemol-musical gaat en die Homerus even weglegt omdat er op SBS een lekkere shitfilm begint”* (NRC Handelsblad, 14 april 2000). Volgens Peterson & Simkus zijn culturele omnivoren, hoogopgeleide mensen die open staan voor zowel hoge als lage vormen van cultuur. Hierdoor kunnen zij met overtuiging deelnemen aan verschillende sociale activiteiten, ongeacht het netwerk waarin zij zich op dat moment bevinden (Peterson & Simkus 1992: 169). Door het Sociaal Cultureel Planbureau worden culturele omnivoren gedefinieerd als *“Personen die zich niet aan de door kenners en ingewijden uitgedragen canons en 'demarcatielijnen' houden”* (SCP, 2000: 189). Toch lijkt over het algemeen het volgende te gelden: *“hoe breder en hoe vaker men cultureel participeert, hoe meer omnivoor de smaak is. Deze smaak wordt nog het best voorspeld door het 'cultureel kapitaalvolume', gemeten als hoogst genoten onderwijs”* (Zeedijk & Smits, 2010: 114). Na aanleiding van deze verschillende pogingen om de culturele omnivoor te omschrijven, wordt in dit onderzoek een definitie gehanteerd die uit voorgaande definities is samengesteld. De culturele omnivoor is als volgt gedefinieerd:

“Een hoogopgeleide culturele alleseter die zowel hoge als lage vormen van muziekgenres consumeert doordat hij of zij interesse heeft in het hebben van kennis van vele verschillende muziekgenres.”

Iemand is 'hoogopgeleid' wanneer hij of zij bezig is met een studie, of deze al heeft afgerond, in het hoger beroepsonderwijs of aan de universiteit (Encyclo, 13 december 2014). Hoe muziekgenres precies gerangschikt zijn, is in de methode uitgewerkt.

2.4 Invloed van generaties

Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau blijkt dat jongere generaties als eerste met bestaande (traditionele) patronen breken (De Haan & Knulst, 2000: 237). Generaties zijn groepen mensen die min of meer rond dezelfde tijd zijn geboren en die, door hun gemeenschappelijke eigenschappen, collectief invloed kunnen uitoefenen op hun medemensen en de samenleving als geheel (Spangenberg, 2009: 51). De leden van het geboortecohort 1950-1969 staan er bijvoorbeeld om bekend dat zij voornamelijk populaire cultuur aanvaardbaar hebben gemaakt in de wereld van hoger opgeleiden. Het *zijn* van een culturele omnivoor wordt dan ook sinds deze generatie meer tot uitdrukking gebracht in de maatschappij (De Haan & Knulst, 2000: 236). Dankzij de invoering van de Mammoetwet in 1963 haalden ook veel meer jongeren een diploma in het hoger onderwijs. Deze stijgers op de sociale ladder hadden over het algemeen een voorkeur voor populaire cultuur en toonden daarom minder interesse voor de gevestigde traditionele cultuurvormen (Oratie Janssen, 2005: 25).

Socioloog Henk Becker heeft aan de hand van het zogenaamde 'generatie-denken' onderzoek gedaan naar verschillende Nederlandse generaties. Hij kwam erachter dat de ervaringen die mensen tussen hun 10de en 25^e levensjaar opdoen, meestal de rest van hun leven worden meegedragen. Daardoor is iedereen een 'product' van zijn of haar generatie. Om de 15 jaar lijkt er een nieuwe generatie van mensen op te komen die gedeelde maatschappelijke ervaringen en overeenkomsten hebben in houding en gedrag (Becker, 1992: 13-14). De leden van de generaties 1971-1985 en 1986-2000 hadden van jongs af aan meer culturele keuzevrijheid dan hun ouders. Afhankelijk van het milieu waarin zij opgroeiden, werden zij niet of nauwelijks opgevoed met het idee dat de hoge traditionele cultuur waardevoller zou zijn dan andere cultuuruitingen. Er was onder andere sprake van een stijgende welvaart en een groeiende transnationale cultuurindustrie wat leidde tot een uitbreiding van de mogelijkheden voor cultuurconsumptie en vrijetijdsbesteding (Oratie Janssen, 2005: 30-31). De leden van de generatie 1971-1985 ofwel de 'pragmatische generatie' zijn ongeveer de kinderen van het geboortecohort 1940-1955. Deze kinderen werden over het algemeen in hun keuzes vrijgelaten en hadden veel meer mogelijkheden dan hun ouders die in de tijd van de Tweede Wereldoorlog opgroeiden. Onder vrouwen was er bijvoorbeeld sprake van een hogere participatie in het hoger onderwijs (Becker, 1992: 108). Het zou een generatie zijn van hardwerkende individuen die zijn opgegroeid met de komst van de multiculturele samenleving en politieke doorbraken zoals de val van communistische regimes in het oosten van Europa (Becker, 1992: 117-119). Zij kregen gelijke

kansen en werden in hun keuzes vrijgelaten. Zelfontplooiing kwam centraal te staan en er zou een mentaliteit heersen die meer gericht was op de ervarings- en belevingscultuur (Spangenberg, 2009: 55). De generatie 1986-2000 zou bekend staan als de 'grenzeloze generatie' of 'Einstein generatie'. Deze generatie is in zowel tijden van terreurdreigingen en milieuproblemen als in tijden van economische welvaart en sterke technologische vooruitgang opgegroeid. Het zou een zelfverzekerde generatie zijn die opgegroeid is met de komst van de digitale wereld. De komst van nieuwe media, beeldcultuur en nieuwe schoonheidsidealen hebben er toe geleid dat deze grenzeloze generatie veel meer waarde zou hechten aan 'de buitenkant'. De grenzeloze generatie zou, meer dan oudere generaties, ervan houden op te vallen en door andere bekeken te worden (Spangenberg, 2009: 67). Aan de andere kant zou deze generatie minder kritisch zijn en zich veel minder bezig houden met etiquette en omgangsvormen. De grenzeloze generatie zou individualistischer zijn en van huis uit minder maatschappelijk betrokken dan de pragmatische generatie (Spangenberg, 2009: 81-82).

Jongere generaties zijn zich de afgelopen eeuw in toenemende mate gaan interesseren in populaire vormen van cultuur en steeds minder in vormen van hoge cultuur. In Nederland lijken de culturele omnivoren vooral aanwezig te zijn sinds het geboortecohort 1950-1969 (De Haan & Knulst, 2000: 240). Het muziekaanbod is sinds de Tweede Wereldoorlog alleen maar groter geworden en is daarnaast door de komst van nieuwe media ook toegankelijker geworden. De leden van de generaties 1971-1985 en 1986-2000 zijn daardoor opgegroeid met een grote verscheidenheid aan muziekgenres. Hierdoor hebben zij ook diverse smaakvoorkeuren kunnen ontwikkelen. Tussen 1982 en 1992 is bijvoorbeeld de voorkeur voor volkse en populaire muziekkuitingen vooral gestegen bij jongeren die ook een voorkeur hadden voor de klassieke genres (Peterson & Kern 1996: 903). Als gevolg kon rond 1983, 14% van de Nederlanders beschouwd worden als culturele omnivoor en rond 1995, 17% (Oratie Janssen, 2005: 16-18).

2.5 Sociale en symbolische uitsluiting

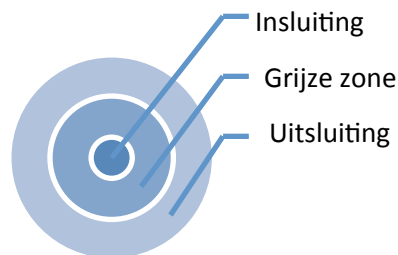
De sociologe Bryson beweert dat de culturele omnivoor of 'culturele alleseter' niet *alles* waardeert zoals Peterson beweert, maar dat zij er wel om bekend staat alles te willen *proberen*. Bryson kwam tot deze bevinding door onderzoek te doen naar het belang van symbolische grenzen voor groepsidentiteit en sociale verschillen. Dit deed zij aan de hand van muziekgenres. Muziek is volgens Bryson een belangrijk onderdeel van het sociale leven. Het is een belangrijk cultureel en communicatief medium. Het laat verschillende vormen van

betrokkenheid toe: van in jezelf neuriën tot boven de muziek uit schreeuwen met 30.000 andere fans (Bryson, 1996: 885). Opvallend aan het onderzoek van Bryson is dat zij heeft gekeken naar de vraag of hoger sociale groepen een afkeer of aversie hebben tegen lage cultuur. Smaak is door sociologen als Bourdieu en Weber in eerder onderzoek al beschouwd als reden voor uitsluiting. Hierin weerhield een hogere sociale groep andere lagere sociale groepen ervan toegang te krijgen tot bepaalde waardevolle kennis van de schone kunsten, literatuur en etiquette die nauw verbonden zijn met een status van rijkdom en luxe. Door deze kennis niet te delen, blijven de hogere sociale groepen lagere sociale groepen systematisch uitsluiten van elitaire domeinen en netwerken. Volgens Bryson kan dit proces worden gezien als het resultaat van twee samenhangende uitsluitingsniveaus namelijk: *sociale uitsluiting* en *symbolische uitsluiting* (Bryson, 1996: 885). Sociale uitsluiting zou een proces zijn van sociale selectie dat gebaseerd is op een vooraf bepaalde set van culturele criteria. Deze vorm van uitsluiting zou worden uitgeoefend door mensen met een hoog opleidingsniveau, inkomen en beroepsprestige (Bryson, 1996: 885). Deze vorm van uitsluiting wordt volgens socioloog Max Weber gebruikt om het aantal feitelijke of potentiële deelnemers aan iets dat als schaars ervaren wordt, te beperken (Bryson 1996: 885). Sociale verschillen komen tot uiting doordat er een ongelijke toegang tot- en een ongelijke verdeling van middelen is (materieel en niet-materieel) en maatschappelijke kansen (Lamont & Molnar, 2002: 168). Sociale uitsluiting lijkt vooral gebruikt te worden om duidelijke grenzen te trekken tussen verschillende sociale groepen. Hoger opgeleiden zouden in die zin niet met lager opgeleiden vergeleken willen worden omdat hoger opgeleiden bepaalde kennis bezitten die de lager opgeleiden niet hebben.

Het andere niveau van uitsluiting is symbolische uitsluiting. Symbolische uitsluiting is volgens Bryson een proces waarin wordt bepaald welke culturele verschijningsvormen wel of niet gewaardeerd worden binnen een bepaalde sociale groep. Dit proces zou een vorm van grensafbakening zijn die continu een positieve, negatieve of neutrale houding ten opzichte van cultuur genereert (Bryson, 1996: 885-886). Sociologe Michèle Lamont (1992) definieerde de symbolische grenzen als volgt:

“Symbolic boundaries are conceptual distinctions that we make to categorize objects, people, practices, and even time and space. [They] presuppose both inclusion (of the desirable) and exclusion (of the repulsive, the impure) [and] imply a third, gray zone made up of elements that leave us indifferent” (Lamont, 1992: 9).

Symbolische grenzen lijken te bestaan uit drie lagen namelijk: insluiting, uitsluiting en een grijze zone. Deze drie verschillende lagen zijn volgens de socioloog Eviatar Zerubavel (1991) in een model te representeren (zie figuur 1). De inhoud van de binnenste cirkel representeert elementen die door iemand gewaardeerd en omarmd worden (insluiting). De inhoud van de middelste cirkel representeert elementen die iemand onverschillig laten, maar wel geoorloofd zijn (grijze zone) en de buitenste cirkel representeert elementen die afkeurenswaardig worden geacht en daarmee uitgesloten worden (uitsluiting) (Lamont, 1992: 9-10).

Figuur 1: Weergave van symbolische grenzen aan de hand van de omschrijving van Zerubavel (Lamont, 1992: 9-10).

Deze symbolische grenzen zouden gecreëerd worden op het moment dat mensen proberen te definiëren wie ze zijn. Het helpt bij het ontwikkelen van een zelfbeeld (Lamont, 1992: 11). Het creëren van symbolische grenzen is belangrijk omdat het ook bijdraagt aan het ontwikkelen van een groepsgevoel. Dit groepsgevoel zorgt ervoor dat er soortgelijke reacties en emoties naar voren komen wanneer iemand een van de symbolische grenzen overtreedt. Ook zouden ze helpen mensen in te delen in bepaalde klassen en beroepen (Lamont, 1992: 11-12). De symbolische grenzen zorgen ervoor dat iets of iemand wel of niet uitgesloten wordt. Bryson kwam tot de conclusie dat Amerikaanse culturele omnivoren muzieksmaak gebruiken om symbolische grenzen te bevestigen tussen zichzelf en (lagere) sociale groepen waarmee zij niet geassocieerd willen worden (Bryson, 1996: 884). Amerikaanse culturele omnivoren zouden met name bepaalde muziekgenres uitsluiten die mensen met een lage sociale status waarderen. De tolerante brede smaak van culturele omnivoren zou dan ook haar grenzen kennen (Bryson, 1996: 884). Deze link die door Bryson wordt gelegd tussen uitsluiting en de mate van muzikale consumptie heeft ook tot kritiek geleid. De socioloog Bernard Lahire vindt het bijvoorbeeld te kort door de bocht om alleen te denken dat het een teken is van 'een grotere tolerantie' wanneer iemand meer muziekgenres leuk vindt dan andere mensen. Volgens Lahire kan dit ook gewoonweg betekenen dat iemand een bredere muzikale kennis heeft. Het feit dat iemand bepaalde muziekgenres niet leuk vindt betekent

volgens Lahire dan ook niet dat deze persoon die muziekgenres ook uitsluit (Lahire, 2008: 183-184). Lahire bekritiseert daarnaast ook de omnivoor/univoor-gedachte van Peterson. Mensen uit de lagere klasse worden door Peterson namelijk niet alleen beschreven als univoren, omdat zij een grotere neiging zouden hebben dan de hogere klassen om een groot aantal muziekgenres aan te wijzen die zij niet leuk vinden, maar ook als mensen die weinig tolerantie zouden hebben ten opzichte van anderen. Dit zorgt er volgens Lahire voor dat er een (te) flatterend beeld wordt geschetst van de hogere elite die gevarieerder en toleranter zouden zijn dan de lagere populaire klassen die nu gekenmerkt worden als of zij meer beperkt, minder tolerant en minder open zijn (Lahire, 2008: 183-184). Grensoverschrijdende smaakpatronen zijn volgens Lahire niet exclusief aanwezig in de hogere sociale groepen. In de huidige samenleving zouden mensen onderhevig zijn aan heterogene invloeden van socialisering waardoor er verschillende culturele smaakprofielen te vinden zijn op elke sociale positie (Lahire, 2008: 174). Daarnaast komt verandering in cultureel gedrag volgens Lahire niet door de komst van de culturele omnivoor maar eerder doordat er tegenwoordig door sociologen op een andere manier naar cultureel gedrag wordt gekeken (Lahire, 2008: 167). De kritiek van Lahire zal meegenomen worden in dit onderzoek naar de smaaktolerantie van culturele omnivoren in Nederland.

3. Onderzoeksvragen

3.1 Hoofdvraag

Bryson onderzocht aan de hand van 18 (Amerikaanse) muziekgenres of muzikale smaak niet alleen Amerikaanse statusgroepen markeren maar ook statusgrenzen tussen groepen die gekenmerkt worden door leeftijd, geslacht, ras, regio, religie, levensstijl, etc. (Bryson, 1996: 884). Zij beschouwt ras/ethniciteit, opleiding, inkomen, geslacht, leeftijd, religie en regio als belangrijke basiselementen voor het vormen van een sociale groep (Bryson, 1997: 142). In haar onderzoek kwam ze tot de conclusie dat individuen culturele smaak gebruiken om symbolische grenzen te bevestigen tussen zichzelf en (lagere) sociale groepen waarmee zij niet geassocieerd willen worden (Bryson, 1996: 884). Door bepaalde muziekgenres consequent uit te sluiten, namelijk de muziekgenres die mensen met een lage sociale status waarderen, ontstaan er symbolische grenzen tussen de sociale groepen.

Uit het onderzoek van Bryson blijkt dat Amerikaanse culturele omnivoren met name bepaalde muziekgenres *uitsluiten* die mensen met een lage sociale status waarderen. Zo hadden de omnivore hoogopgeleiden de grootste afkeer van de genres heavy metal, rap, country en gospel. Deze muziekgenres hebben in Amerika over het algemeen ook een laagopgeleid publiek (Bryson, 1996: 884). Door bepaalde muziekgenres uit te sluiten lijken hoogopgeleiden culturele omnivoren toch niet zo tolerant als hun benaming doet denken. Smaakvoorkeur zou dan ook voor hoger opgeleiden nog steeds een reden zijn tot sociale uitsluiting van lager opgeleiden (Bryson, 1996: 884).

Maar hoe zit dit in Nederland? Nu de distinctietheorie van Bourdieu achterhaald lijkt te zijn, lijkt het ook alsof de culturele hiërarchie niet meer van wezenlijk belang is in de Nederlandse samenleving. Maken sociale groepen in Nederland nog het traditionele onderscheid tussen hoge en lage culturele-smaak of maakt smaakvoorkeur voor iemands sociale positie niets meer uit en zijn de grenzen steeds meer aan het vervagen? Omdat Bryson in haar onderzoek gebruik maakte van Amerikaanse respondenten en typisch Amerikaanse muziekgenres zoals gospel, country en folk, zijn haar resultaten niet zonder meer van toepassing op Nederland. Er wordt daarom in deze scriptie, in navolging van het onderzoek van Bryson, aan de hand van 13 muziekgenres onderzocht of er bij de cultuurconsumptie van culturele omnivoren in Nederland ook sprake is van symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres. Dit leidt tot de volgende hoofdvraag in dit onderzoek:

0. Gaat het consumeren van hoog- en laag-culturele muziekgenres bij Nederlandse culturele omnivoren gepaard met een lage waardering van en/of symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres?

3.2 Deelvragen

Als er in Nederland ook sprake is van symbolische uitsluiting tussen sociale groepen, zoals Bryson in Amerika concludeerde, dan zouden er ook bepaalde laag-culturele muziekgenres moeten zijn die van culturele omnivoren een lage waardering krijgen. Dit leidt tot de eerste deelvraag:

1. In hoeverre is er bij culturele omnivoren sprake van een lage waardering van laag-culturele muziekgenres?

Ten tweede zouden er bepaalde laag-culturele muziekgenres kunnen zijn waar culturele omnivoren totaal niet mee geassocieerd willen worden of waaraan ze niet eens aandacht besteden. Mochten culturele omnivoren bepaalde laag-culturele muziekgenres symbolisch uitsluiten, dan zullen zij bepaalde laag-culturele muziekgenres ook minder vaak beluisteren. Dit leidt tot de tweede deelvraag:

2. Welke laag-culturele muziekgenres worden niet of minder beluisterd door culturele omnivoren ?

Uit het onderzoek van Van Eijck e.a. (2002) naar omnivore cultuurvoorkeuren in Nederland blijkt dat er meer omnivorieit bestaat in de hogere statusgroepen. Bij bijvoorbeeld muzieksoorten die 'af en toe' beluisterd worden, blijken de hogere sociale groepen een meer omnivore smaak te hebben dan de lagere sociale groepen. Volgens Van Eijck e.a. zijn deze verschillen echter niet groot. Dat zou komen doordat met name hoogopgeleide ouderen nog altijd een meer univore muziekvoorkeur hebben terwijl hoogopgeleide jongeren daarentegen vaker een omnivore smaakvoorkeur hebben ontwikkeld. De ouderen zijn vaker geïnteresseerd in 'elitaire cultuur' en de jongeren vaker in 'populaire cultuur' (Van Eijck e.a., 2002: 154). De mate van omnivore smaakvoorkeur lijkt dan ook in verband te staan met leeftijd en generatie. Van Eijck e.a. concludeerden daarnaast dat hoogopgeleide jongeren bredere smaakvoorkeuren ontwikkelden en gevoeliger zijn voor omnivore smaakvoorkeuren (Van Eijck e.a., 2002: 154). Dit leidt tot de derde en tevens laatste deelvraag in dit onderzoek:

3. Staat het wel of niet beluisteren van laag-culturele muziekgenres bij culturele omnivoren in verband met opleidingsniveau of generatie?

3.3 Relevantie

Dit exploratieve onderzoek draagt bij aan de kennis van symbolische uitsluiting tussen sociale groepen in Nederland. Aan de hand van dit onderzoek wordt duidelijk in hoeverre culturele omnivoren symbolische grenzen trekken tussen smaakvoorkeuren van verschillende sociale groepen. Het trekken van symbolische grenzen kan er toe leiden dat bepaalde sociale groepen buitengesloten worden. Daarnaast geeft dit onderzoek aanwijzingen rond de vraag of culturele omnivoren wel echt alle vormen van cultuur consumeren. Ook wordt onderzocht of er in Nederland (nog steeds) sprake is van een culturele smaakhiërarchie die gekoppeld is aan opleidingsniveau en leeftijd. Maken sociale groepen in Nederland nog het traditionele onderscheid tussen hoge en lage culturele smaak of maakt smaakvoorkeur voor iemands sociale positie niets meer uit en zijn de grenzen steeds meer aan het vervagen? Door antwoord te geven op deze vragen draagt dit onderzoek bij aan zowel studies over de culturele omnivoor als over symbolische grenzen van sociale groepen.

4. Onderzoeksmethode

4.1 Classificatie van muziekgenres

Muziekmaken lijken eenvoudig achterhaald te kunnen worden omdat muziek in verschillende (afgebakende) genres ingedeeld kan worden. Daarnaast is het voordeel van het gebruik van muziekgenres dat er consensus lijkt te zijn over welke genres als 'hogere kunst' en welke als 'lagere kunst' worden gezien. Mensen vinden over het algemeen klassieke muziek hoge cultuur en populaire (volkse) muziek lage cultuur. Toch zijn classificaties van muziekgenres in wetenschappelijke onderzoeken schaars. Dit komt doordat de indeling van muziekgenres over het algemeen tijd- en plaatsgebonden is. Een goed voorbeeld is jazzmuziek. Van oorsprong is jazzmuziek de muziek van de arme zwarte Amerikanen. Hierdoor stond deze jarenlang bekend als een vorm van lagere cultuur. In de jaren 30 werd jazzmuziek voor het eerst beschouwd als popmuziek (swing) doordat blanke artiesten ook jazzmuziek gingen maken en spelen. In de jaren 50 ging men steeds meer experimenteren met jazzmuziek, waardoor het genre in aanraking kwam met de 'hoge' schone kunsten (Van Eijck & Lievens, 2008: 219-220). Jazzmuziek is in de loop van tijd geëvolueerd van een muziekgenre dat beschouwd werd als lage cultuur tot een muziekgenre dat beschouwd wordt als hoge cultuur. Dit geldt ook voor andere genres zoals blues- en soulmuziek.

Omdat de hiërarchie van muziekgenres plaats en tijdgebonden is, is het ingewikkeld om een indeling te maken. Om muziekmaken toch in te delen van hoge naar lage cultuur heb ik onder andere gekeken naar de rangorde van muziekgenres die door Peterson en Simkus (1992) is beschreven. Aan de hand van een model dat de keuzes voor bepaalde muziekgenres van 19 verschillende beroepsgroepen onderzoekt hebben zij een lijst ontwikkeld van muziekgenres geordend van hoog naar laag. Van hoog naar laag is de rangorde als volgt: klassiek, folk, musical, jazz, middle of the road, big band, rock, gospel, soul/blues/R&B, country. De eerste vier genres (klassiek, folk, musicals en jazz) worden in dit rijtje beschouwd als de hoge muziekgenres, de laatste vier genres (rock, gospel, soul/blues/R&B en country) worden beschouwd als de lage/populaire muziekgenres. 'Middle of the road' en 'big band' zijn 'midden-muziekgenres'. Dit zijn genres die raakvlakken hebben met zowel hoge als lage cultuur.

Helaas telt de rangorde zoals die door Peterson en Simkus is opgesteld alleen typische muziekgenres zoals die in Amerika gangbaar zijn. Omdat dit onderzoek over respondenten in Nederland gaat zou een 'Nederlandse' indeling van muziekgenres geschikter zijn. In dit

onderzoek zal gebruik worden gemaakt van een lijst die werd opgesteld in een onderzoek van het Nederlandse marktonderzoeksbureau MusicResearch.nl (2012). In totaal hebben er >7800 respondenten deelgenomen aan dit onderzoek. Het onderzoek is conform CBS-norm wat wil zeggen dat de resultaten een representatieve dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking vertegenwoordigen. In dit onderzoek werd enerzijds naar demografische gegevens zoals geslacht, leeftijd, woonplaats en opleidingsniveau gevraagd en anderzijds naar het meest en het minst favoriete muziekgenre. Elke respondent kon in totaal drie favorieten genres kiezen uit een lijst van in totaal 107 subgenres. De subgenres zijn vervolgens herleid tot dertien hoofdgenres en één restcategorie: klassiek, jazz, wereldmuziek, rock, blues, soul, dance, pop, urban, ska/reggae, Nederlandstalig, country, levensliederen/schlager/chansons en overig.

In totaal werden er door de respondenten 99 subgenres gekozen en 8 niet. Vervolgens zijn de verzamelde demografische gegevens gekoppeld aan de aangegeven muziekvoorkeuren, wat resulteerde in verschillende bevindingen. Het onderzoek wees onder andere uit dat in ieder geval de factoren leeftijd, geslacht, woonplaats en opleiding van invloed zijn op iemand huidige favoriete muziekgenre.

In het onderzoek is het opleidingsniveau van de respondenten afgezet tegen de aangegeven muzikale voorkeur. Jazzliefhebbers bleken gemiddeld het hoogste opleidingsniveau te hebben gevolgd door wereldmuziek en klassieke muziek. Het subgenre *barok* (Bach, Händel) heeft van alle genres de hoogst opgeleide liefhebbers. Het subgenre *opérette* (J. Strauss jr.) heeft echter het gemiddelde van het hoofdgenre klassiek sterk beïnvloed waardoor dit hoofdgenre lager op de lijst staat dan het hoofdgenre jazz. Op de vierde plaats staat rockmuziek gevolgd door blues-, soul- en dancemuziek. Popmuziek bevindt zich neutraal in het midden en lijkt in Nederland de meeste fans te hebben (ruim 7 miljoen mensen). Luisteraars van urbanmuziek (hiphop, rap, R&B en nederhop), ska/reggae en Nederlandstalig hebben een gemiddeld opleidingsniveau. De luisteraars van het subgenre *nederhop* hebben daarvan echter gemiddeld het laagste opleidingsniveau. Onderaan de lijst staan de muziekgenres country en levensliederen/schlager/chansons. Opmerkelijk is dat enkele hoofdgenres met elkaar overlappen. Zo valt het hoofdgenre Nederlandstalig ook gedeeltelijk onder het hoofdgenre levensliederen/schlager/chansons. Toch heeft MusicResearch.nl hier een onderscheid in gemaakt omdat bijvoorbeeld artiesten als *De Dijk* en *Marco Borsato* in de samenleving een andere waardering lijken te krijgen dan artiesten als Frans Bauer en André Hazes. Mensen met een hoger opleidingsniveau voelen zich volgens dit onderzoek van MusicResearch.nl aangetrokken tot 'complexere en minder makkelijk te begrijpen muziek'.

Hierdoor kan in dit onderzoek de genres jazz, klassiek en wereldmuziek beschouwd worden als hoog-culturele muziekgenres, de genres blues, dance, pop, rock en soul als midden-culturele muziekgenres en de genres country, levensliederen/schlager/chansons, Nederlandstalig, ska/reggae en urban als laag-culturele muziekgenres (zie tabel 1). Aan de hand van deze muziekgenre-indeling heb ik 21 vragen geformuleerd die zijn voorgelegd aan verschillende respondenten.

Jazz	Hoog-culturele muziekgenres
Klassiek	
Wereldmuziek	
Blues	Midden-culturele muziekgenres
Dance	
Pop	
Rock	
Soul	
Country	Laag-culturele muziekgenres
Levensliederen/schlager/chansons	
Nederlandstalig	
Ska/Reggae	
Urban	

Tabel 1: Indeling van de 13 hoofdgenres aan de hand van het onderzoek van MusicResearch.nl.

4.2 Enquête

Om antwoord te geven op de deelvragen heb ik gekozen voor het houden van een online enquête. Deze is gemaakt op het online platform <https://www.enquetesmaken.com>. Een kanttekening daarbij is dat een online enquête vooral jonge (moderne, digitale) respondenten aantrekt. Hierdoor zal het onderzoek geen representatieve steekproef behelzen maar zal het wel nuttig zijn als exploratief onderzoek. Er zijn verschillende voor- en nadelen bij het houden van een online enquête. Bij het invullen van de enquête is er bijvoorbeeld geen begeleiding mogelijk van de enquêteur wanneer de respondent de vraag niet begrijpt en daarnaast is er minder inzicht in non-responsredenen. Voordelen zijn echter dat de respondent de enquête op een zelfgekozen tijd en in een eigen tempo kan invullen en dat de respondent niet beïnvloedt wordt door de enquêteur.

Om antwoord te geven op de deelvragen zijn er 21 enquêtevragen opgesteld (zie bijlage). Na een korte inleiding op de enquête worden er drie demografische vragen gesteld over de leeftijd, het geslacht en het opleidingsniveau van de respondent. Vervolgens gaan vraag 4, 5, 7, 8 en 13 over de waarde die de respondent hecht aan de verschillende muziekgenres. Vraag 6 gaat in op de frequentie waarmee er naar de verschillende muziekgenres wordt geluisterd en vraag 10, 11 en 12 gaan in op de associatie die de respondent heeft bij de verschillende muziekgenres. Vraag 14 tot en met 18 zijn vragen die beantwoord moeten worden met 'ja' of 'nee'. Deze vragen gaan in op het belang dat de respondent hecht aan de kennis en breedte van zijn of haar eigen smaak en die van een ander. Tot slot zijn vraag 9, 19, 20 en 21 open vragen waarin wordt gevraagd naar de mening van de respondent over bepaalde stellingen. De respondenten konden de enquête in hun eigen tijd op hun eigen computer maken. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met sociaalwenselijke antwoorden van de respondenten. Enerzijds hebben de respondenten individueel en privé antwoord kunnen geven op de vragen die gesteld werden in de enquête doordat deze online werd afgenomen. Anderzijds willen respondenten zich misschien niet al te negatief uiten over andermans culturele voorkeuren waardoor er mogelijk sociaalwenselijke antwoorden zijn gegeven.

Om antwoord te geven op de deelvragen heb ik er ook voor gekozen om twee verschillende generaties te onderzoeken. Hierbij heb ik gekozen voor de generaties 1971-1985 en 1986-2000. Sinds de opkomst van de massacultuur in de jaren 50 zijn er veel nieuwe en uiteenlopende muziekgenres ontstaan zoals onder andere pop, hardrock, disco en reggae. De pragmatische en grenzeloze generatie zijn, in vergelijking met hun ouders, beide opgegroeid met deze nieuwe muziekgenres waartussen zij zich vrij konden bewegen. Hierdoor zijn er mogelijk ook meer culturele omnivoren in deze generaties te vinden. De respondenten uit de grenzeloze generatie en de pragmatische generatie heb ik grotendeels via mijn eigen netwerk en via sociale media (zoals Facebook) gevonden. Doordat veel mensen uit mijn eigen sociale netwerk de online enquête hebben ingevuld was het lastig om een gelijk aantal mannen en vrouwen te vinden. In totaal hebben 41 mannen en 78 vrouwen meegedaan aan het onderzoek. Door deze ongelijke verdeling is het onderzoek helaas niet genderneutraal.

4.3 Symbolische uitsluiting

Aan de hand van uitspraken van respondenten over hun voorkeur voor bepaalde muziekgenres zal ik onderzoeken of culturele omnivoren een lage waardering hebben voor

bepaalde laag-culturele muziekgenres. Aan de hand van een aantal enquêtevragen wordt bepaald of een respondent beschouwd kan worden als een culturele omnivoor (zie 2.3). De overige vragen zullen zich richten op de muzieksmaak van de respondent en de mogelijke aanwezigheid van symbolische uitsluiting van bepaalde muziekgenres. Daarvoor dient het begrip *symbolische uitsluiting* in dit onderzoek afgebakend te worden. De woorden 'boycot,' 'buitensluiting', 'diskwalificatie' en 'verbanning' zijn volgens het online Nederlandse woordenboek onder andere synoniemen van 'uitsluiting' (Mijn Woordenboek, 13 december 2014). De online encyclopedie verwoordt 'uitsluiting' als volgt: "*strategieën die groepen gebruiken om zich te onderscheiden van 'outsiders', en om hen de toegang tot waardevolle hulpmiddelen te beletten of te bemoeilijken*" (Encyclo, 13 december 2014). In dit onderzoek wordt met 'symbolische uitsluiting' de definitie van Bryson aangehouden: "[...] *symbolic exclusion, is the source of [those] 'previously determined cultural criteria.'* Whereas social exclusion refers to the monopolization of human interactions, symbolic exclusion depicts the subjective process that orders those social interactions–taste. This process, then, is a form of 'boundary-work' [...] that continuously recreates the positive, negative, and neutral attitudes toward cultural cues and that define these cues as more or less acceptable in various situations." (Bryson, 1996: 885-886). Wanneer er bij de respondenten sprake is van een negatieve associatie met een bepaald muziekgenre en zij niet met dit genre geassocieerd willen worden, omdat bijvoorbeeld andere sociale groepen hier wel naar luisteren, dan wordt dat in dit onderzoek als symbolische uitsluiting gezien.

5. Onderzoek en bevindingen

5.1 Data-verzameling

De online enquête is in de periode 2 december 2014 tot en met 8 december 2014 ingevuld door in totaal 119 respondenten. Hiervan waren er 41 mannen (34,5%) en 78 vrouwen (65,5%). In totaal waren hiervan 18 (15,1%) lager opgeleid (LBO/MAVO/VMBO of MBO/HAVO/VWO), 42 (35,3%) hebben een HBO-opleiding en 59 (49,6%) hebben een WO-opleiding. In totaal waren er hierdoor 101 hoger opgeleiden respondenten. De respondenten zijn ook in te delen in verschillende geboortecohorten. In totaal deden er 37 (31,1%) respondenten mee uit geboortecohort 1971-1985 en 63 (52,9%) uit geboortecohort 1986-2000. De overige 19 (15,9%) respondenten kwamen uit oudere geboortecohorten.

5.2 Beperkingen

Dit onderzoek is niet representatief om verschillende redenen. Ten eerste is het totaal aantal respondenten te laag om er concrete resultaten uit te halen. Daarnaast is het onderzoek door de ongelijke verdeling in mannelijke en vrouwelijke respondenten niet genderneutraal. Ten tweede zijn bepaalde begrippen zoals 'klassiek', 'luisteren', 'vaak' en 'soms' dubbelzinnig. Hierdoor kunnen er onder andere vraagtekens worden gezet bij de antwoorden van de respondenten en de invulling van de gegeven hoofdgenres in dit onderzoek. Genres zoals Nederlandstalig en levensliederen/schlager/chansons hebben bijvoorbeeld raakvlakken met elkaar waardoor er overlap tussen deze genres aanwezig is. Daarnaast is ook de term 'luisteren' op verschillende manieren te interpreteren. Uit de enquêtevragen wordt voor de respondenten namelijk niet duidelijk of er bedoelt wordt dat zij in huiselijke sfeer naar muziek luisteren of dat zij bijvoorbeeld in een club naar muziek luisteren. Daarnaast moet er rekening worden gehouden met het feit dat ik bepaalde begrippen misschien anders interpreteer dan de respondenten. Ten derde moet er rekening worden gehouden met sociaalwenselijke antwoorden van de respondenten. Enerzijds hebben de respondenten individueel en privé antwoord kunnen geven op de vragen die gesteld werden in de enquête doordat deze online werd afgenomen. Anderzijds willen respondenten zich misschien niet al te negatief uiten over andermans culturele voorkeuren waardoor er mogelijk sociaalwenselijke antwoorden zijn gegeven. Tot slot geeft dit onderzoek slechts een eerste indruk van het onderzoeksonderwerp. Hierdoor is het onderzoek niet representatief maar wel nuttig als exploratief onderzoek.

5.3 Resultaten

5.3.1 Waardering

Een van de eerste vragen in de enquête was ‘Hoe belangrijk is muziek voor u?’. In totaal hebben 111 respondenten daarop antwoord gegeven door een keuze te maken op een schaal van 1 (niet belangrijk) tot 5 (heel belangrijk). Wanneer de antwoorden op deze vraag afgezet worden tegen het aangegeven opleidingsniveau ontstaat de volgende tabel:

De waarde van muziek vergeleken met opleidingsniveau					
	LBO / MAVO / VMBO	MBO / HAVO / VWO	HBO	WO	Totaal
Niet belangrijk	0	0	2,5	0	0,9
Beetje belangrijk	0	0	0	5,6	2,7
Redelijk belangrijk	0	6,2	15	7,4	9,9
Belangrijk	0	31,2	37,5	42,6	38,7
Heel belangrijk	100	62,5	45	44,4	47,7
Totaal %	0,9	14,4	36,0	48,6	100
Aantallen	1	16	40	54	111

Tabel 2: “Hoe belangrijk is muziek voor u?” en “Wat is uw opleidingsniveau?” In % (N=111).

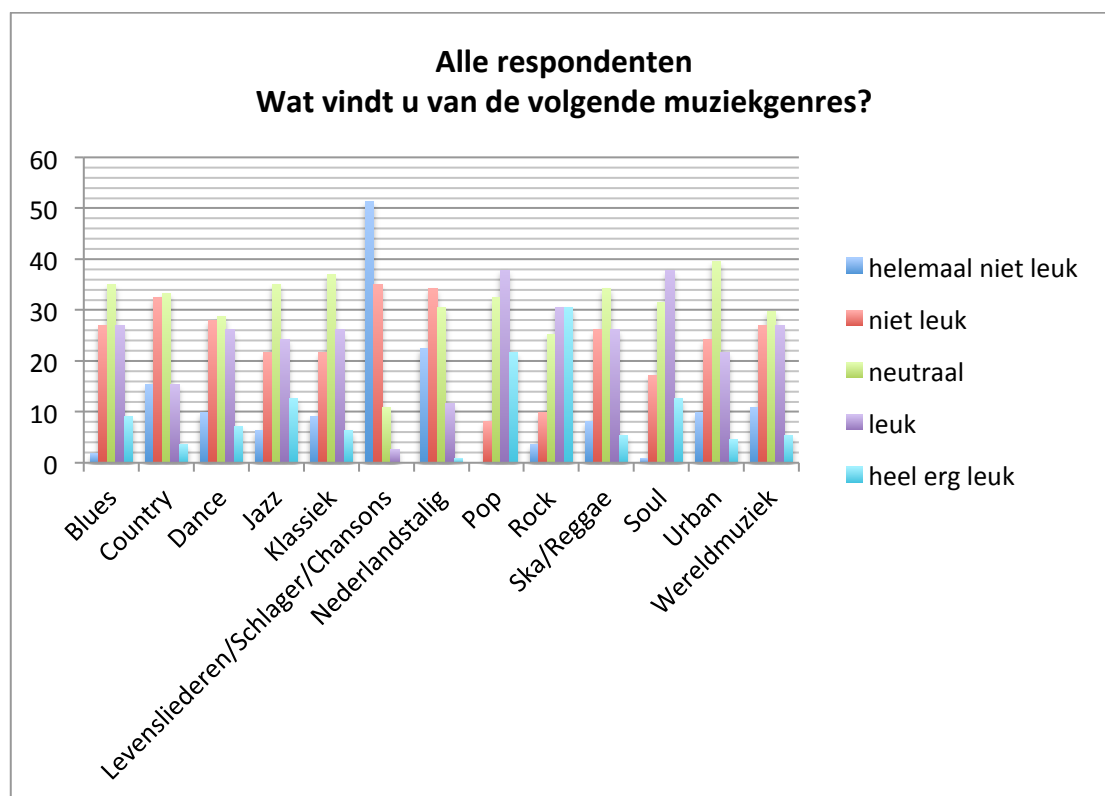
Er was helaas maar één respondent die het opleidingsniveau LBO/MAVO/VMBO als opleidingsniveau heeft ingevuld. Hierdoor kunnen er geen representatieve conclusies uit deze categorie worden gehaald. Als er echter alleen naar de overige drie opleidingsniveaus wordt gekeken valt het op dat de meeste respondenten muziek ‘belangrijk’ of ‘heel belangrijk’ vinden. Opleidingsniveau lijkt daarom voor de respondenten geen invloed te hebben op de waarde die men aan muziek hecht. Wanneer de antwoorden van de respondenten worden afgezet tegen het aangegeven geboortecohort lijkt de waarde die men hecht aan muziek ook geen invloed te hebben op de verschillende geboortecohorten (zie tabel 3).

De waarde van muziek vergeleken met het geboortecohort				
	Geboren voor 1971	Tussen 1971-1985	Tussen 1986-2000	Totaal
Niet belangrijk	0	2,8	0	0,9
Beetje belangrijk	0	0	5,4	2,7
Redelijk belangrijk	15,8	16,7	3,6	9,9
Belangrijk	36,8	27,8	46,4	38,7
Heel belangrijk	47,4	52,8	44,6	47,7
Totaal %	17,1	32,4	50,5	100
Aantallen	19	36	56	111

Tabel 3: “Hoe belangrijk is muziek voor u?” en “Wat is uw geboortecohort?” In % (N=111).

Alle geboortecohorten geven met een meerderheid aan dat ze muziek ‘belangrijk’ of ‘heel belangrijk’ vinden. Vooral de leden van het geboortecohort 1986-2000 vinden muziek (heel) belangrijk. Er zijn maar een paar respondenten die muziek ‘niet’ of ‘een beetje’ belangrijk vinden. Deze respondenten zijn alleen te vinden in de geboortecohorten 1971-1985 en 1986-2000.

De 111 respondenten hebben ook antwoord gegeven op de vraag ‘Wat vindt u van de volgende muziekgenres?’. Op een schaal van 1 (helemaal niet leuk) tot 5 (heel erg leuk) hebben zij per muziekgenre aangegeven wat zij van de dertien verschillende hoofdgenres vinden die naar voren kwamen in het onderzoek van MusicResearch.nl (zie figuur 2).

Figuur 2. Wat vindt u van de volgende muziekgenres? In % (N=111).

Opvallend is dat 51,4% van de respondenten aangeeft het hoofdgenre levensliederen/schlager/chansons ‘helemaal niet leuk’ te vinden en 35,1% vindt het ‘niet leuk’. Daarnaast vindt 0% van de respondenten dit genre ‘heel erg leuk’. Het genre Nederlandstalig krijgt over het algemeen ook een lage waardering van de respondenten. 34,2% vindt het genre ‘niet leuk’ en 30,6% is ‘neutraal’. De genres blues (35,1%), country (33,3%), dance (28,8%), jazz (35,1%), klassiek (36,9%), ska/reggae (34,2%), urban (39,6%) en wereldmuziek (29,7%) scoren allemaal het hoogst op ‘neutraal’. De genres soul, pop en rock worden over het algemeen als het leukst gezien. Van de 111 respondenten vindt 31,5% het

genre soul 'neutraal' en 37,8% vindt het 'leuk'. Daarnaast vindt 32,4% het genre pop 'neutraal' en 37,8% vindt het genre pop 'leuk'. Rock is het enige genre dat zowel hoog scoort op 'leuk' (30,6%) als op 'heel erg leuk' (30,6%).

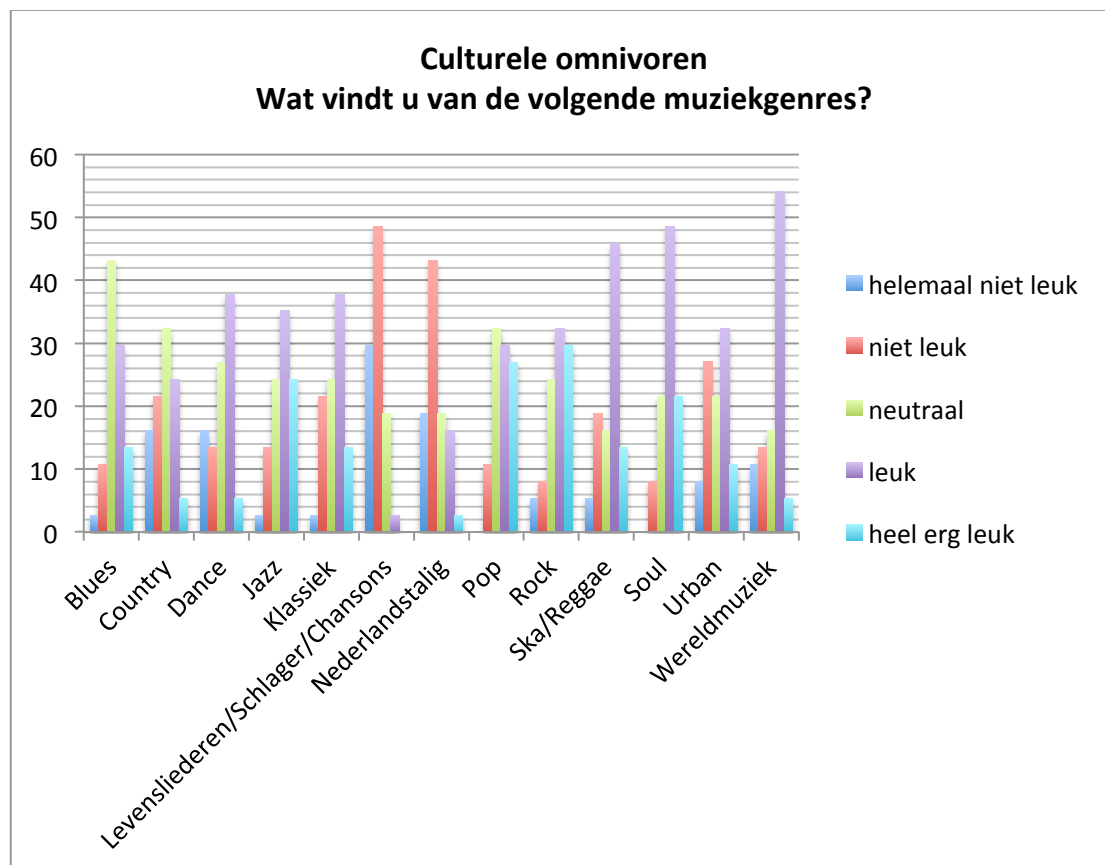
Omdat er in dit onderzoek naar de consumptie van Nederlandse culturele omnivoren gekeken wordt is het nodig om uit de 111 respondenten alle culturele omnivoren te filteren. De culturele omnivoor is in dit onderzoek geoperationaliseerd als iemand die zowel hoog-culturele muziekgenres (jazz, klassiek en wereldmuziek) als laag-culturele muziekgenres (urban, ska/reggae, Nederlandstalig, countrymuziek en levensliederen/schlager/chansons) 'leuk' of 'heel erg leuk' vindt en daarnaast ook hoog opgeleid is (HBO of WO). Uit deze voorwaarden kwam de volgende tabel naar voren:

	Omnivoor	Univoor Hoog	Univoor Laag	Univoor Midden	Lage waardering genres	Totaal
LBO / MAVO / VMBO	1	0	0	0	0	1
MBO / HAVO / VWO	4	2	6	4	0	16
HBO	16	9	9	6	0	40
WO	21	16	12	4	1	54
Totaal aantal	42	27	27	14	1	111
Totaal %	37,8	24,3	24,3	12,6	0,9	100

Tabel 4: Opleidingsniveau in vergelijking met smaakvoorkeur, in aantallen, (N=111).

In totaal zijn er 37 hoog opgeleide culturele omnivoren (33,3%) en 5 laag opgeleide culturele omnivoren (4,5%) te vinden tussen de 111 respondenten. Ook heb ik gekeken of er respondenten waren die alleen een van de hoge genres (jazz, klassiek, wereldmuziek) als 'leuk' of 'heel erg leuk' hebben aangekruist en daarnaast alle laag-culturele muziekgenres als 'niet leuk' of 'helemaal niet leuk' hebben beoordeeld en daarom een 'hoge univore' smaak hebben. In totaal waren er 27 respondenten (24,3%) die ik tot deze categorie kon rekenen. Er waren ook 27 respondenten die geen enkel hoog-culturele muziekgenre als 'leuk' of 'heel erg leuk' hebben beoordeeld maar dit wel hebben gedaan bij de laag-culturele muziekgenres (urban, ska/reggae, Nederlandstalig, country en levensliederen/schlager/chansons). In totaal waren er 14 respondenten (12,6%) die alleen bij de midden-culturele muziekgenres (rock, pop, blues, soul en dance) 'leuk' of 'heel erg leuk' hebben aangekruist. Deze respondenten behoren tot de categorie 'univoor midden'. Tot slot was er nog één respondent (0,9%) die bij geen enkel genre een hoge waardering heeft gegeven.

Als antwoord op de vraag 'Wat vindt u van de volgende muziekgenres', hebben de 37 culturele omnivoren geen enkel genre aangewezen dat het hoogst scoort op de categorie 'helemaal niet leuk' (zie figuur 3). Wel worden de genres levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig het minst gewaardeerd. 48,6% van de 37 culturele omnivoren vindt het genre levensliederen/schlager/chansons 'niet leuk' en 29,7% vindt het genre 'helemaal niet leuk'.

Figuur 3. "Wat vindt u van de volgende muziekgenres?" Alleen de culturele omnivoren, in % (N=37).

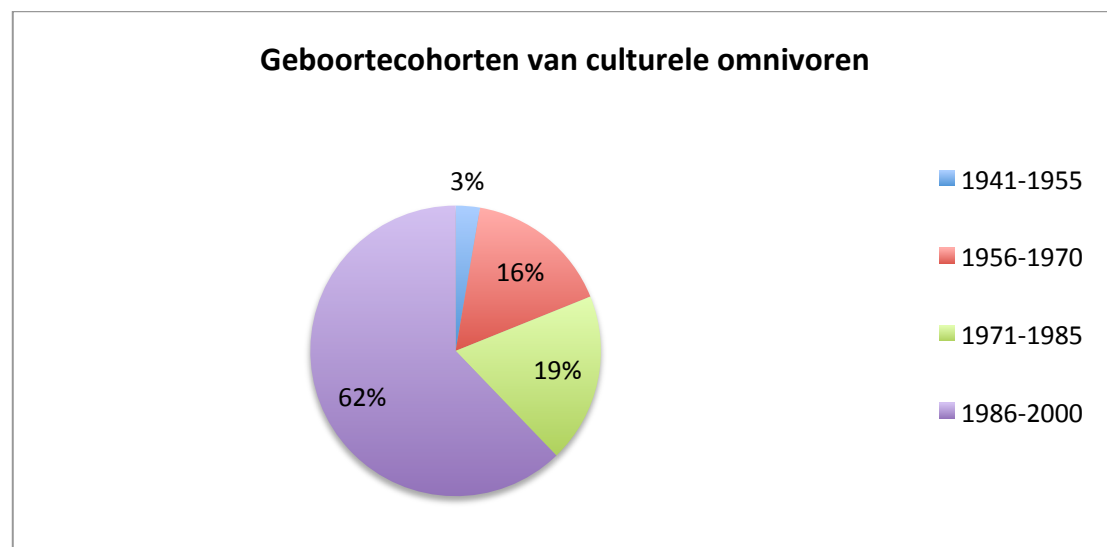
Het genre Nederlandstalig wordt door 43,2% van de cultureel omnivoren als 'niet leuk' beoordeeld. De genres blues (43,2%), country (32,4%) en pop (32,4%) worden door de cultureel omnivoren als 'neutraal' beoordeeld. In vergelijking met alle respondenten krijgt het genre pop van de culturele omnivoren een lagere waardering. De genres dance (37,8%), jazz (35,2%), klassiek (37,8%), rock (32,4%), ska/reggae (45,9%), soul (48,6%), urban (32,4%) en wereldmuziek (54,1%) worden door de culturele omnivoren allemaal als 'leuk' beoordeeld. Opvallend is dat het hoog-culturele muziekgenre wereldmuziek hier gemiddeld veel hoger scoort dan bij de resultaten van alle respondenten.

Van alle genres vinden de culturele omnivoren rock het vaakst 'heel erg leuk'. Dit komt overeen met de resultaten van alle respondenten. Wat opvalt is dat de culturele omnivoren gezamenlijk geen enkel genre als 'heel erg leuk' bestempelen en ook geen enkel genre als

'helemaal niet leuk'. Dit resultaat lijkt daarom aan te sluiten bij de theorie over de culturele omnivoor als een culturele alleseter die zowel hoge als lage vormen van cultuur waardeert en daarom geen enkel genre niet leuk zou vinden.

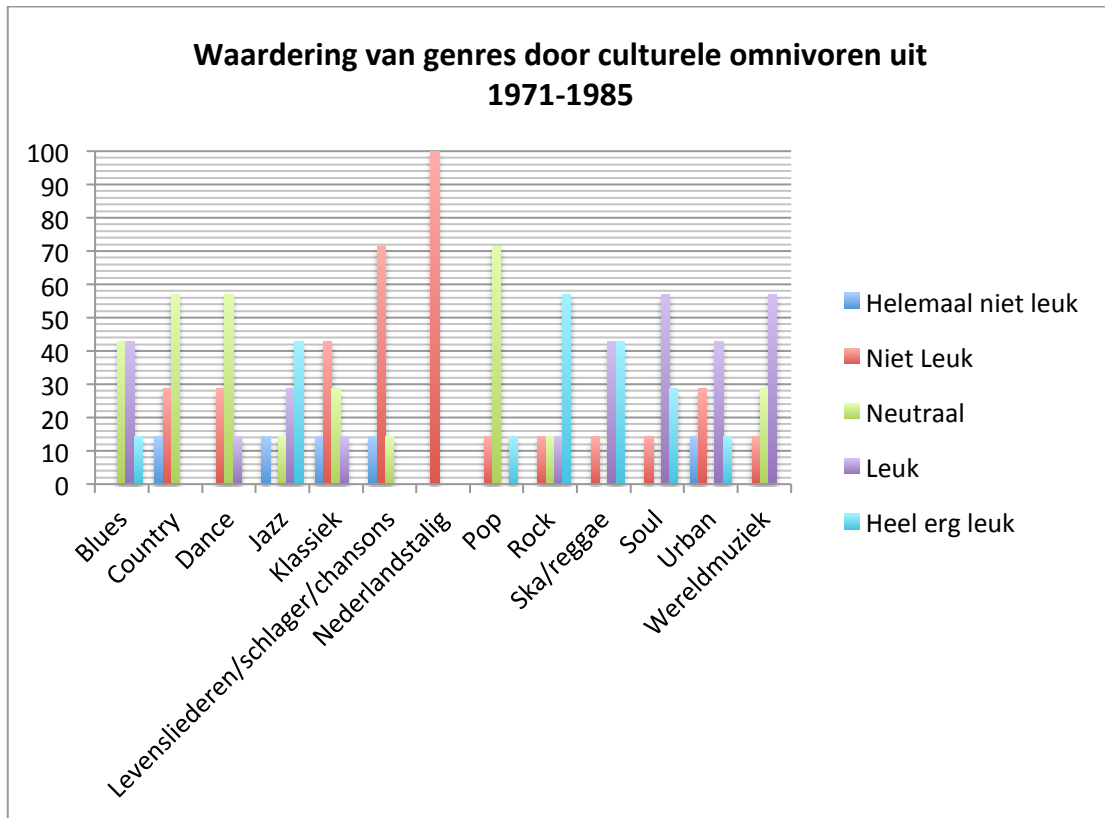
Waardering en geboortecohorten

Van de 37 culturele omnivoren is 62% in de periode 1986-2000 geboren en 19% in de periode 1971-1985. De overige culturele omnivoren zijn in voorgaande perioden geboren (zie figuur 4). Omdat de enquête via sociale media is verspreid en ingevuld zijn de jonge leeftijden van de respondenten niet opmerkelijk. De gebruikers van sociale media in mijn eigen netwerk zijn over het algemeen jong en modern. Daardoor lijkt het alsof jongere generaties beter te bereiken zijn via sociale media dan oudere generaties en heeft de jongere generatie ook vaker de enquête ingevuld.

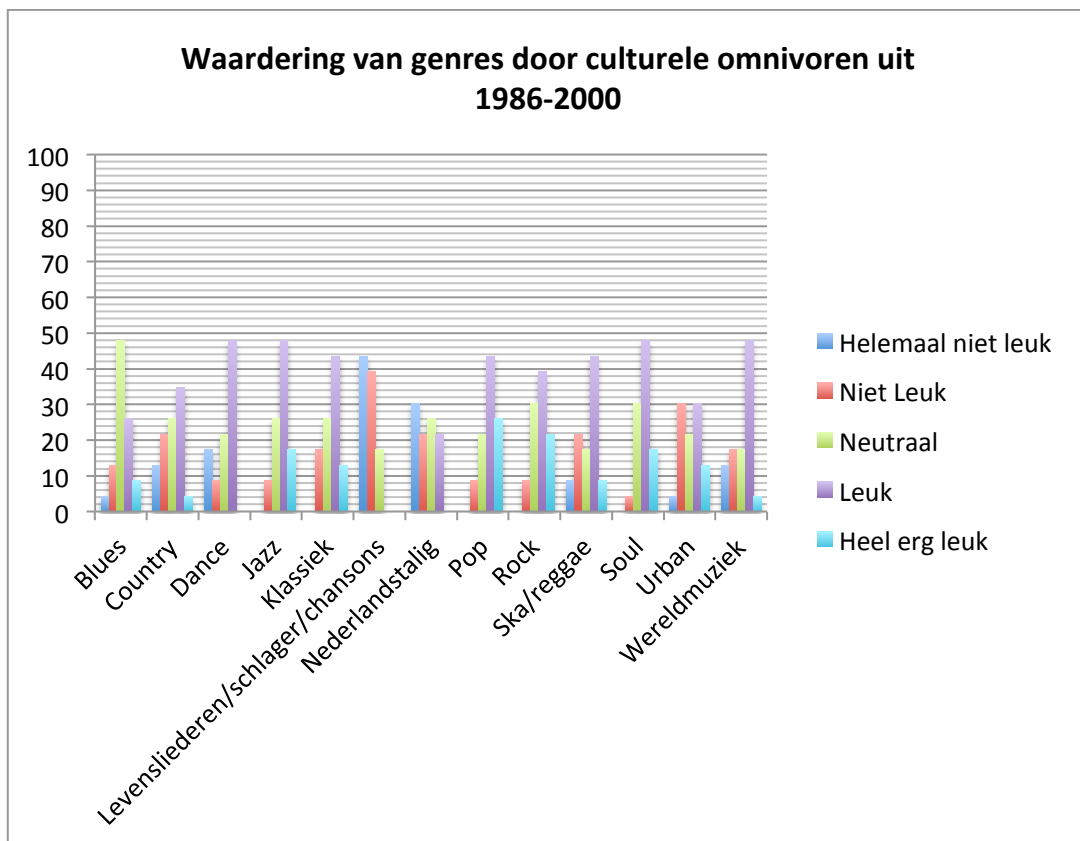

Figuur 4. Geboortecohorten van culturele omnivoren, in % (N=37).

De geboortecohorten van de culturele omnivoren zijn helaas niet goed met elkaar te vergelijken doordat het aantal respondenten daarvoor te laag is. Hierdoor vormen zij geen correct beeld van de huidige bevolking. Ondanks dat zijn er wel enige verschillen te benoemen. Uit de antwoorden van de culturele omnivoren uit de geboortecohorten 1971-1985 en 1986-2000 blijkt onder andere dat de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 zich gemiddeld positiever uiten over de verschillende muziekgenres (zie figuur 5 en 6).

Figuur 5: Waardering van genres door culturele omnivoren uit 1971-1985, in % (N=7).

Figuur 6: Waardering van genres door culturele omnivoren uit 1986-2000, in % (N=23).

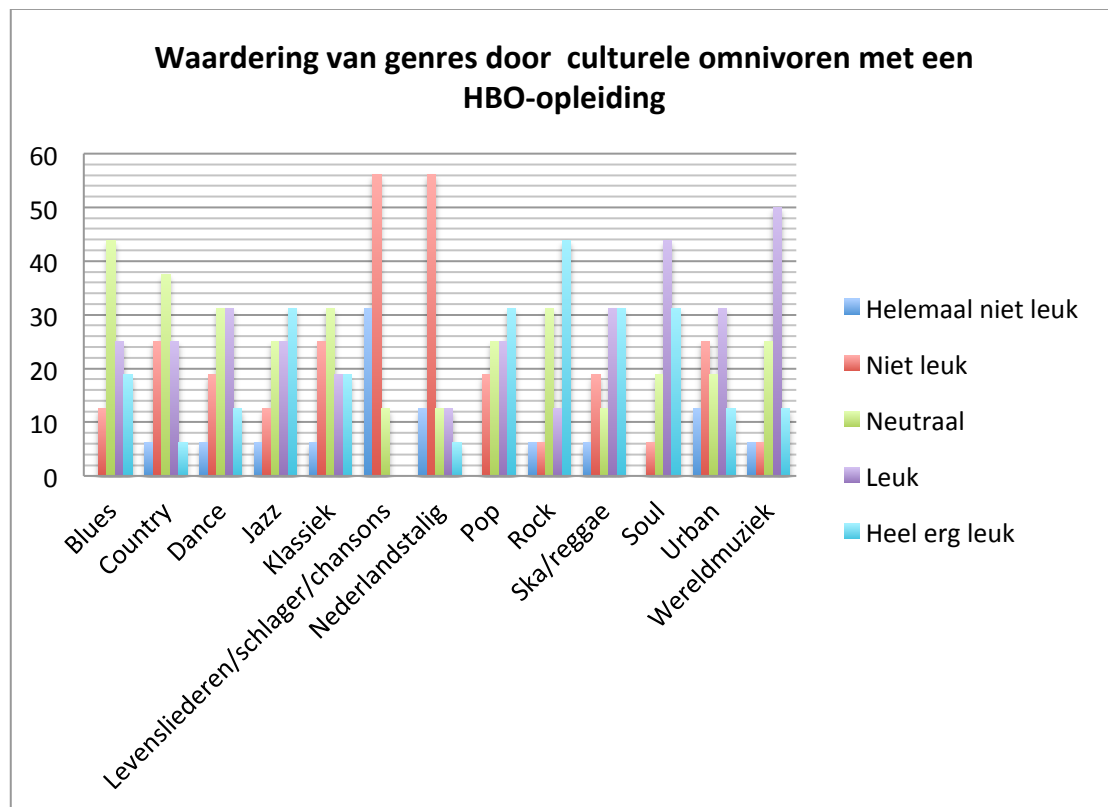
Een meerderheid van de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 geeft aan de genres country, dance, jazz, klassiek, pop, rock, ska/reggae, soul, urban en wereldmuziek 'leuk' te vinden. Bij de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 geldt dit voor de genres blues, jazz, rock, ska/reggae, soul, urban en wereldmuziek. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 geven de genres country, dance, klassiek en pop een meer neutrale waardering. Bij de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 geldt dit alleen voor het genre blues.

Van alle laag-culturele muziekgenres lijken de genres ska/reggae en urban door de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 het meest gewaardeerd te worden. Bij de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 geldt dit voor de laag-culturele muziekgenres country, ska/reggae en urban. De overige laag-culturele muziekgenres Nederlandstalig en levensliederen/schlager/chansons lijken niet of minder te worden gewaardeerd. Alle culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 vinden het muziekgenre Nederlandstalig 'niet leuk' (100%) terwijl de culturele omnivoren in het geboortecohort 1986-2000 verschillend oordelen over dit genre. De ene helft van dit geboortecohort vindt dit genre namelijk 'helemaal niet leuk' of 'niet leuk' (52,1%) en de ander helft vindt dit genre 'neutraal of 'leuk' (47,8%). Wat ook opvalt is dat beide geboortecohorten het laag-culturele muziekgenre levensliederen/schlager/chansons 'niet leuk' of 'helemaal niet leuk' vinden. In tegenstelling tot de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 die het genre rock 'heel erg leuk' vinden, is er bij de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 geen enkel genre dat zij het vaakst 'heel erg leuk' vinden. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 vinden in vergelijking met de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 muziekgenres ook vaker 'niet leuk'. Samenvattend lijken de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 over het algemeen neutraler te zijn over de hoog- en laag-culturele muziekgenres dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 lijken het daarentegen vaker met elkaar eens te zijn over de negatieve óf positieve waardering die aan een muziekgenre wordt toegekend. Het geboortecohort van culturele omnivoren lijkt daarom wel enige invloed te hebben op de culturele waardering van de muziekgenres.

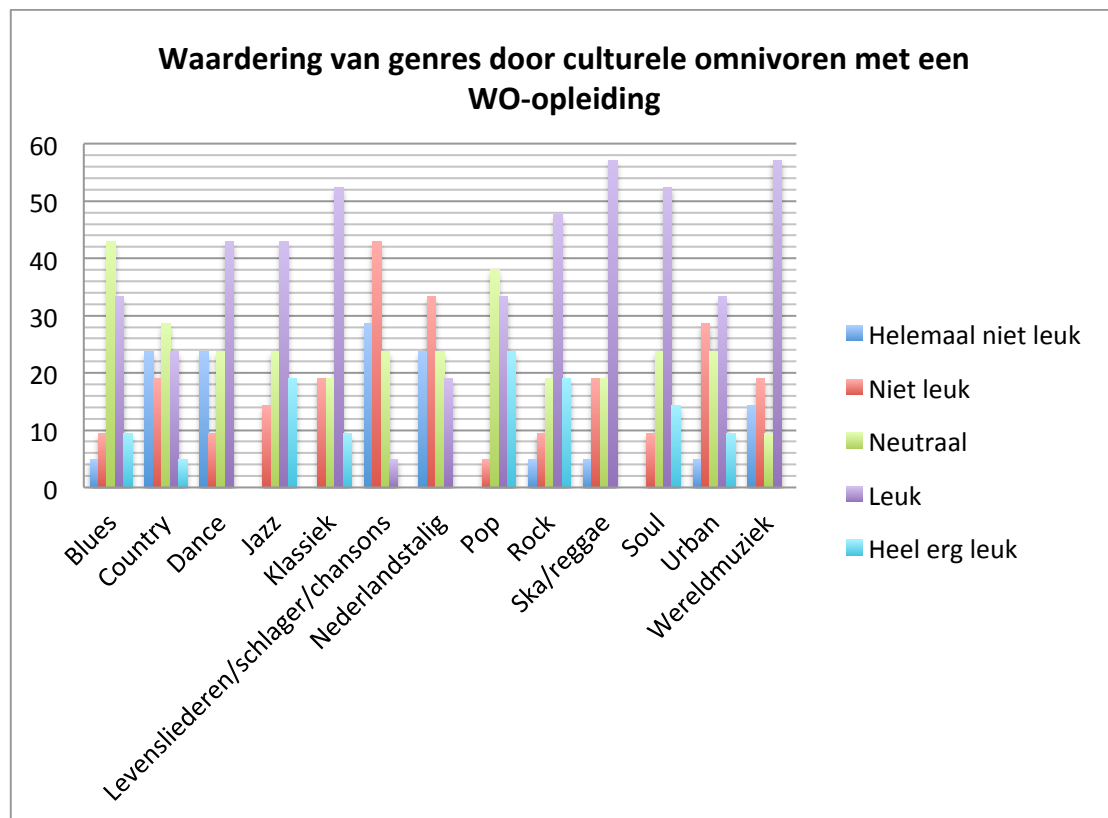
Waardering en opleidingsniveau

Onder de 37 culturele omnivoren bestaat er ook een verschil in de hoogte van het opleidingsniveau. Aan de ene kant bestaat er het Hoger beroepsonderwijs (HBO) en aan de

andere kant het Wetenschappelijk Onderwijs (WO). In totaal waren er 16 culturele omnivoren met een HBO-opleiding en 21 met WO-opleiding (zie figuur 7 en 8).

Figuur 7: Waardering van genres door culturele omnivoren met een HBO-opleiding, in % (N=16).

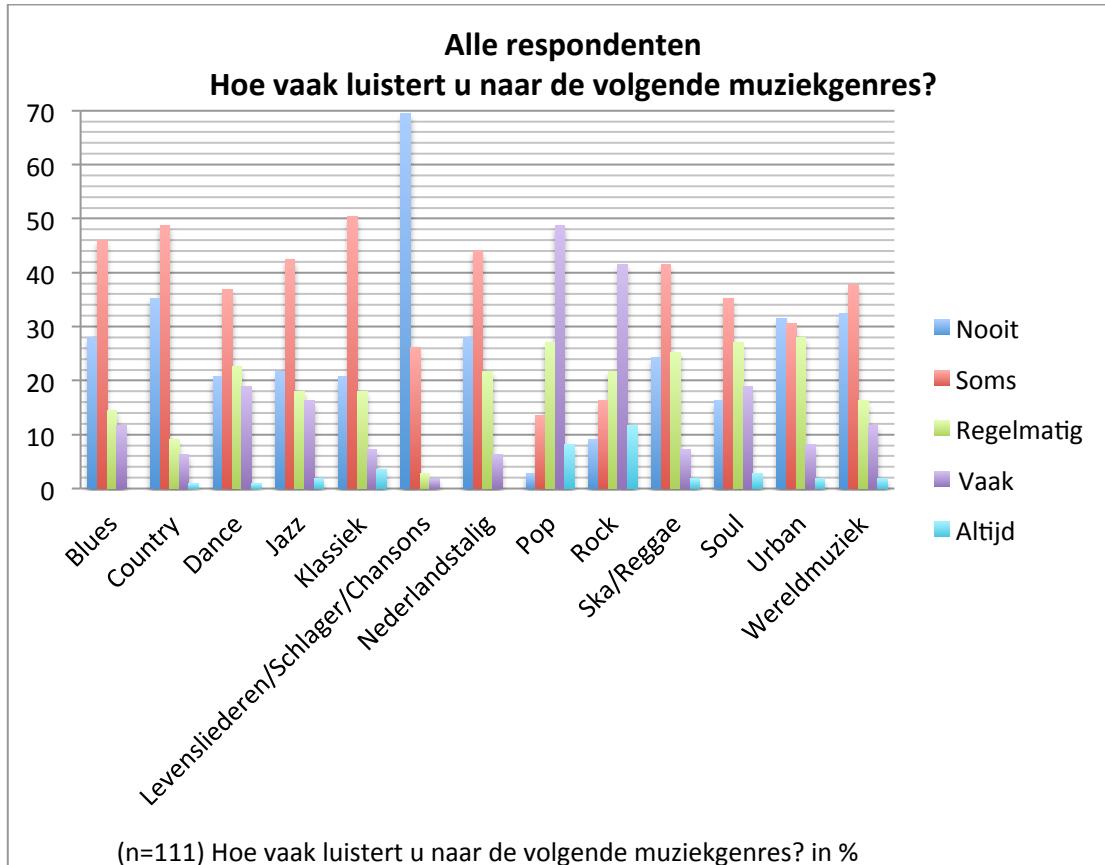
Figuur 8: Waardering van genres door culturele omnivoren met een WO-opleiding, in % (N=21).

Wat opvalt in figuur 8 is dat de culturele omnivoren met een WO-opleiding met name veel genres 'leuk' vinden (dance, jazz, klassiek, pop, rock, ska/reggae, urban en wereldmuziek). Wat ook opvalt is dat alle drie de hoog-culturele muziekgenres (jazz, klassiek en wereldmuziek) en enkele laag-culturele muziekgenres (urban en ska/reggae) daarbij zitten. De culturele omnivoren met een HBO-opleiding vinden de verschillende genres vaak 'heel erg leuk' (jazz, pop, rock en ska/reggae) of 'leuk' (dance, klassiek, soul, urban en wereldmuziek). De culturele omnivoren met een HBO-opleiding lijken daarnaast neutraler te zijn over de waarde van de drie hoog-culturele muziekgenres (zie figuur 7). Alleen de laag-culturele muziekgenres levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig vinden alle culturele omnivoren, ongeacht hun opleidingsniveau, (helemaal) 'niet leuk'. De laag-culturele muziekgenres ska/reggae en urban worden door beide opleidingsniveaus 'leuk' of 'heel erg leuk' gevonden en het laag-culturele muziekgenre country en het midden-culturele muziekgenre blues worden door beide opleidingsniveaus 'neutraal' gevonden. Op de waardering van de laag-culturele muziekgenres lijkt opleidingsniveau een klein beetje invloed te hebben. De muziekgenres worden bijna allemaal op dezelfde manier gewaardeerd. De culturele omnivoren met een HBO-opleiding vinden de genres ska/reggae en urban echter net wat leuker dan de culturele omnivoren met een WO-opleiding. De culturele omnivoren met een HBO-opleiding lijken zich daarnaast ook over het algemeen positiever te uiten over de verschillende muziekgenres.

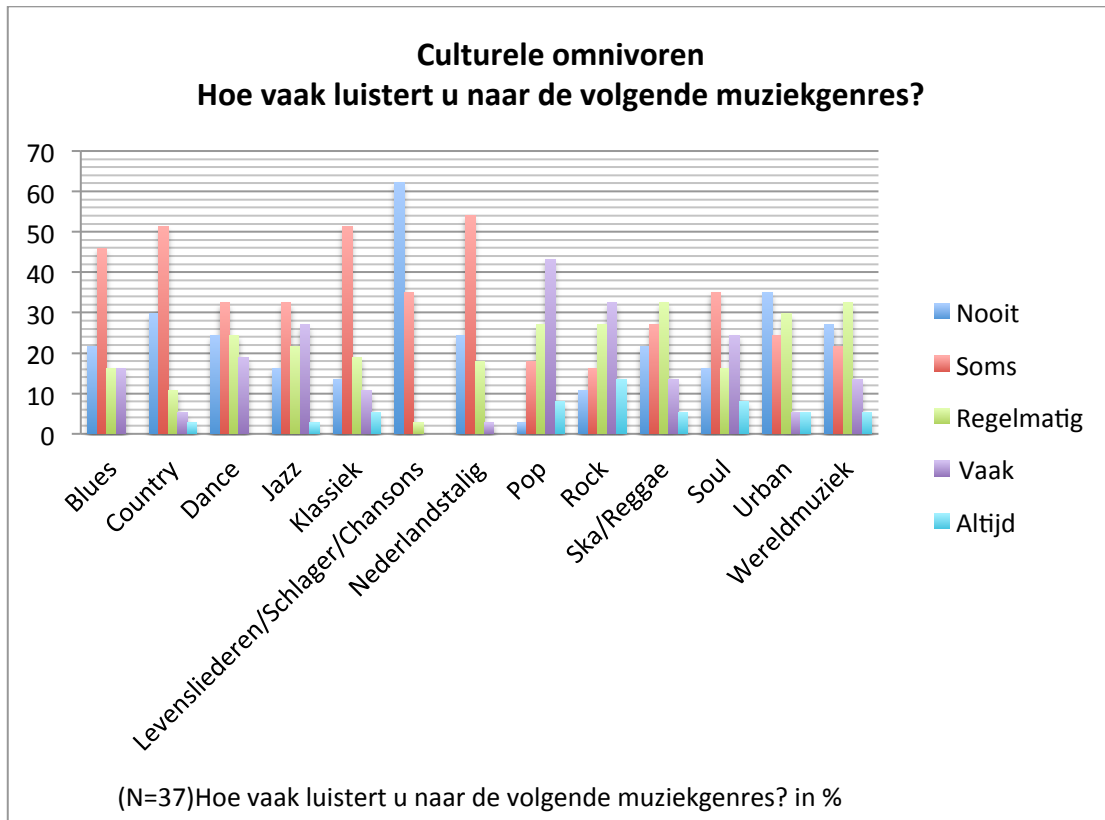
5.3.2 Frequentie

In de enquête is ook gevraagd naar de frequentie waarmee alle respondenten naar de verschillende muziekgenres luisteren. De 111 respondenten konden kiezen uit de opties 'nooit', 'soms', 'regelmatig', 'vaak' of 'altijd' (zie figuur 9). Het is belangrijk om bij deze resultaten niet te vergeten dat deze opties mogelijk op verschillende wijze geïnterpreteerd zijn door respondenten.

Wat opvalt is dat de 111 respondenten in meerderheid (69,4%) aangeven 'nooit' naar het genre levensliederen/schlager/chansons te luisteren. Over het algemeen worden de meeste muziekgenres 'soms' beluisterd. Vooral het genre 'klassiek' scoort hier op hoog (50,5%). De genres 'pop' (48,7%) en 'rock' (41,4%) worden door de respondenten 'vaak' geluisterd. Het genre 'rock' scoort van alle genres op de schaal 'altijd' het hoogst met 11,7%. De genres blues, levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig scoren het laagst op de schaal 'altijd'. Geen enkele respondent heeft namelijk ingevuld dat hij of zij er 'altijd' naar luistert.

Figuur 9: Alle respondenten: "Hoe vaak luistert u naar de volgende muziekgenres?" In % (N=111).

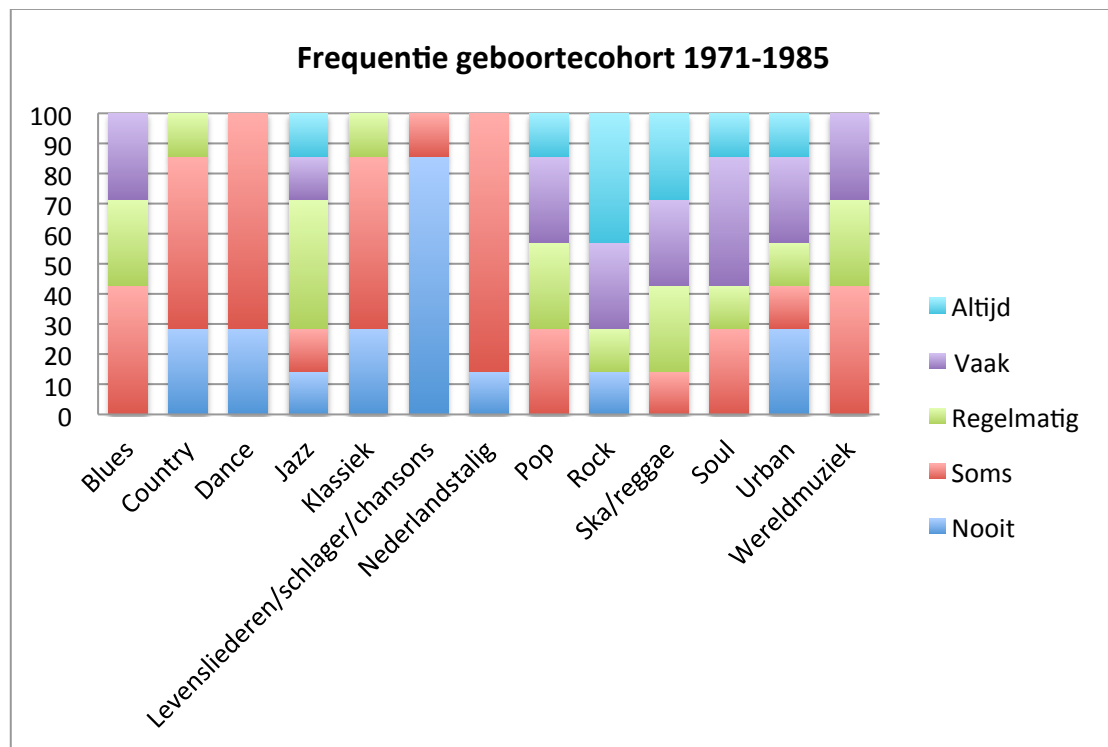
Figuur 10: Culturele Omnivoren: "Hoe vaak luistert u naar de volgende muziekgenres?" In % (N=37).

Wanneer er enkel naar de 37 culturele omnivoren gekeken wordt geeft ook de meerderheid (62,2%) aan het genre levensliederen/schlager/chansons 'nooit' te beluisteren (zie figuur 10). Daarnaast heeft ook geen enkele culturele omnivoor aangegeven dat hij of zij dit genre 'vaak' of 'altijd' beluisterd. Het genre 'urban' wordt door de culturele omnivoren ook het vaakst 'nooit' (35,1%) beluisterd. De genres blues (45,9%), country (51,4%), dance (32,4%), jazz (32,4%), klassiek (51,4%), Nederlandstalig (54,1%) en soul (35,1%) worden door de culturele omnivoren 'soms' beluisterd. Het laag-culturele muziekgenre ska/reggae (32,4%) en het hoog-culturele muziekgenre wereldmuziek (32,4%) worden door de culturele omnivoren 'regelmatig beluisterd. Net als bij alle 111 respondenten worden de genres pop (43,2%) en rock (32,4%) ten opzichte van alle andere genres 'vaak' beluisterd. Geen enkele culturele omnivoor heeft aangegeven 'altijd' naar de genres blues, dance, levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig te luisteren. Deze genres worden namelijk 'nooit' of 'soms' beluisterd. Van alle laag-culturele genres wordt het genre ska/reggae door de culturele omnivoren het vaakst beluisterd en de genres levensliederen/schlager/chansons en urban het minst vaak. Van alle hoog-culturele genres wordt het genre wereldmuziek het vaakst beluisterd en jazz en klassiek het minst vaak. Opvallend is dat de culturele omnivoor als culturele alleseter (bijna) nooit naar de genres levensliederen/schlager/chansons en urban luistert en juist vaak naar de genres pop en rock luistert. Deze resultaten lijken dan ook te suggereren dat de culturele omnivoor bepaalde culturele voorkeuren heeft.

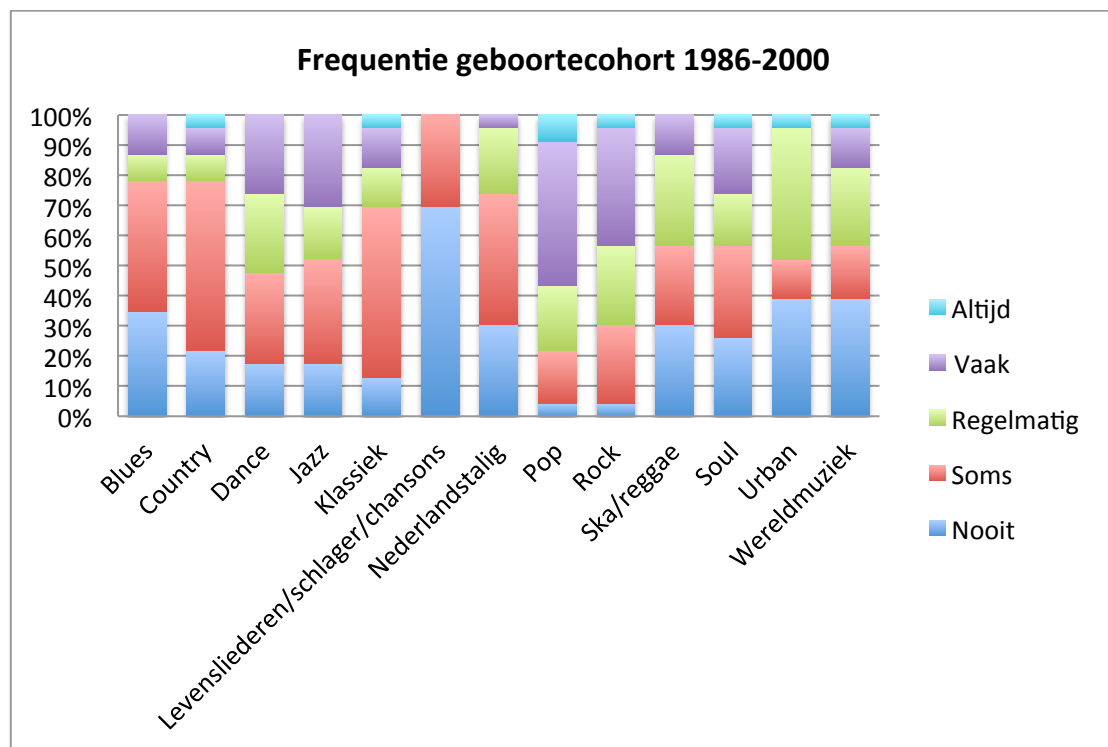
Frequentie en geboortecohorten

Wanneer er gekeken wordt naar de geboortecohorten van de 37 culturele omnivoren en de frequentie waarmee er naar de verschillende genres wordt geluisterd, dan luisteren de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 veel minder naar dance dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 (zie figuur 11 en 12). De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 luisteren vaker naar de genres blues, jazz, rock, ska/reggae, soul, urban en wereldmuziek dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000. Het genre klassiek wordt iets minder door de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 beluisterd, maar beide geboortecohorten beluisteren dit in verhouding niet heel vaak. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 luisteren in vergelijking met de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 ook vaker naar de genres country, pop, Nederlandstalig en

levensliederen/schlager/chansons. Beide generaties luisteren echter 'soms' of 'nooit' naar de genres Nederlandstalig en levensliederen/schlager/chansons.

Figuur 11: Culturele omnivoren uit geboortecohort 1971-1985, frequentie van luisteren naar muziekgenres, in % (N=7).

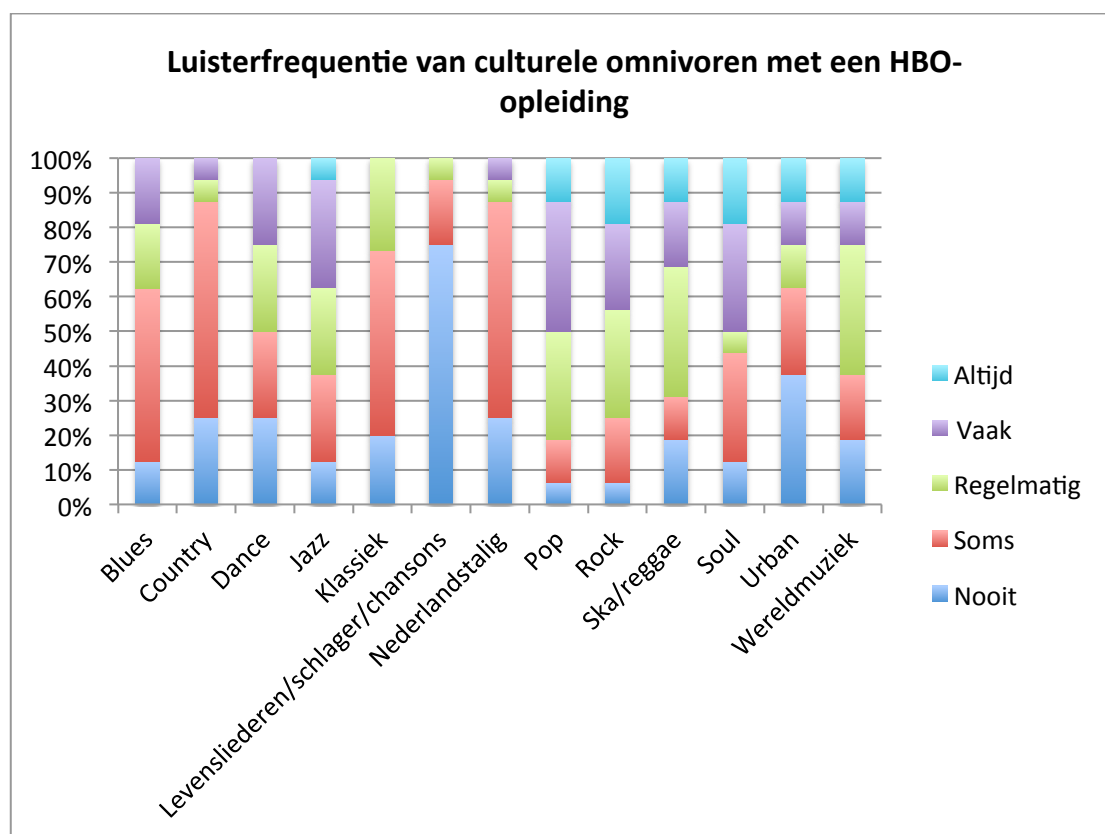

Figuur 12: Culturele omnivoren uit geboortecohort 1986-2000, frequentie van luisteren naar muziekgenres, in % (N=23).

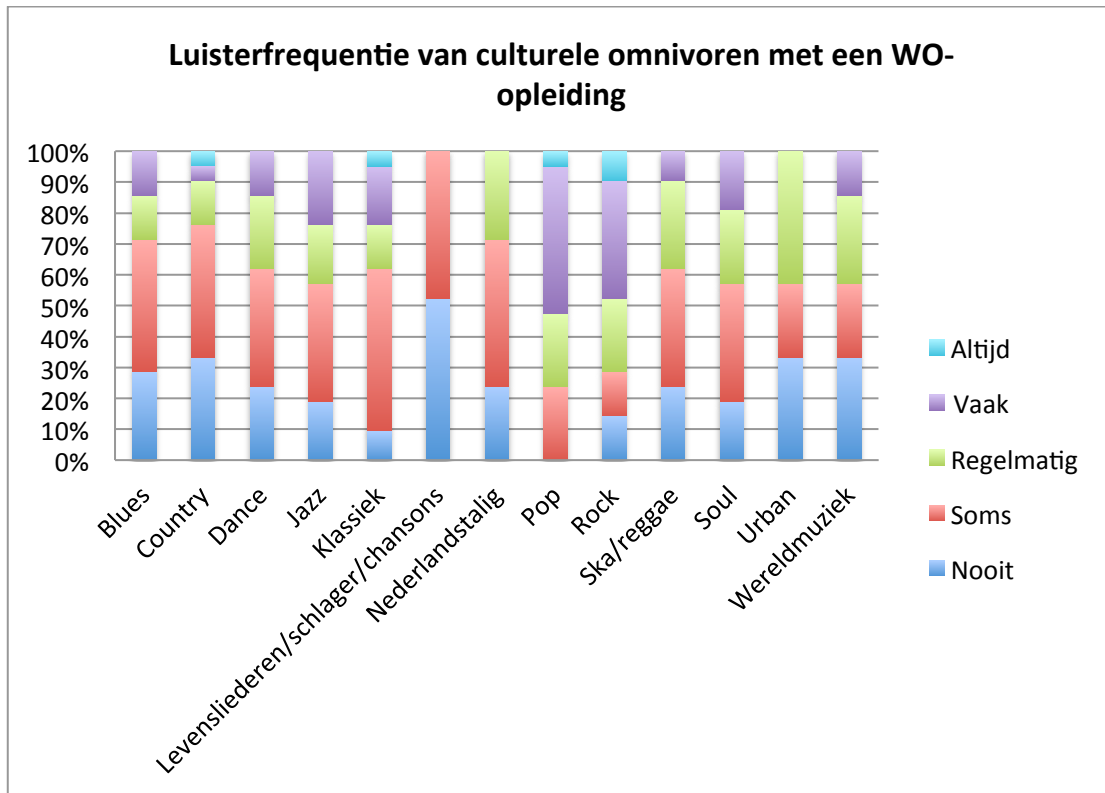
Samenvattend luisteren de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 met een grotere regelmaat naar de verschillende muziekgenres dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000. Zij luisteren daarnaast ook gemiddeld vaker naar de hoog-culturele muziekgenres. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 luisteren daarentegen gemiddeld vaker naar de laag-culturele muziekgenres. Het lijkt er dan ook op dat jongere culturele omnivoren vaker naar laag-culturele muziekgenres luisteren en oudere culturele omnivoren vaker naar hoog-culturele muziekgenres luisteren.

Frequentie en opleidingsniveau

Wanneer het opleidingsniveau wordt vergeleken met de frequentie waarmee naar de verschillende laag-culturele muziekgenres worden beluisterd dan luisteren culturele omnivoren met een HBO-opleiding vaker naar levensliederen/schlager/chansons, ska/reggae en urban dan culturele omnivoren met een WO-opleiding. De laag-culturele muziekgenres country en Nederlandstalig worden vaker door de culturele omnivoren met een WO-opleiding beluisterd (zie figuur 13 en 14).

Figuur 13: Luisterfrequentie van culturele omnivoren met een HBO-opleiding, in % (N=16).

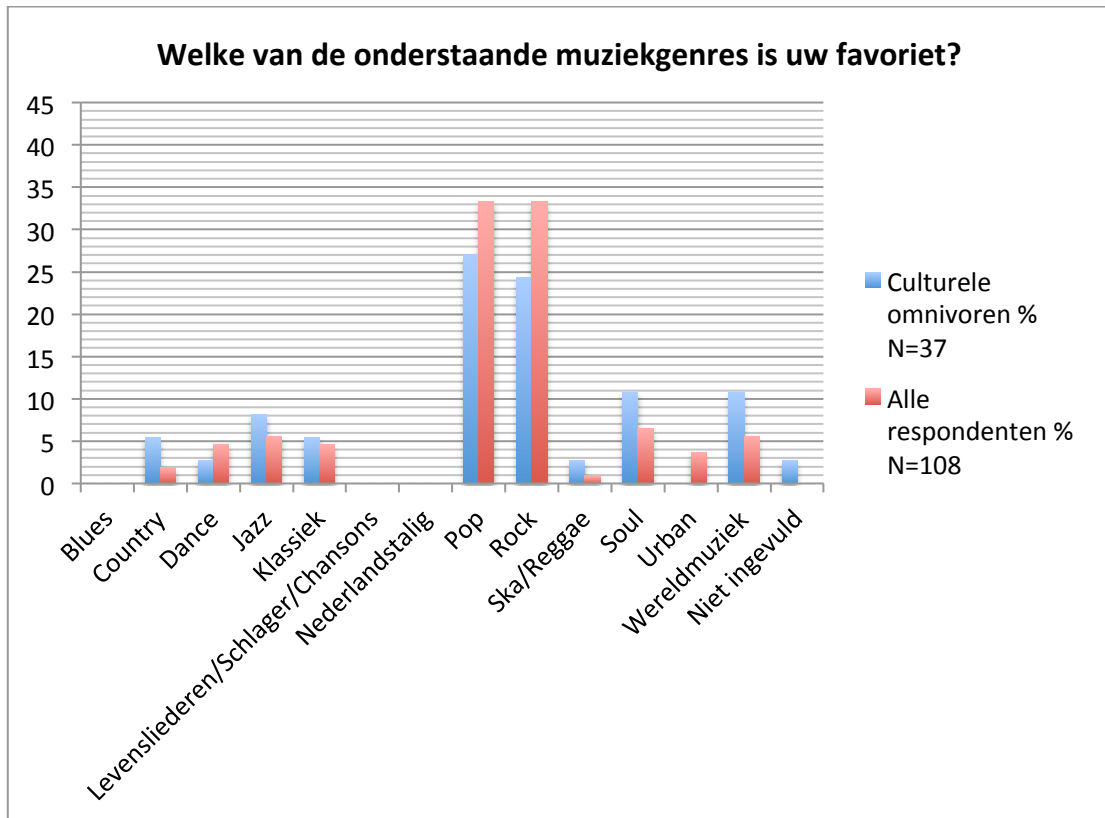

Figuur 14: Luisterfrequentie van culturele omnivoren met een WO-opleiding, in % (N=21).

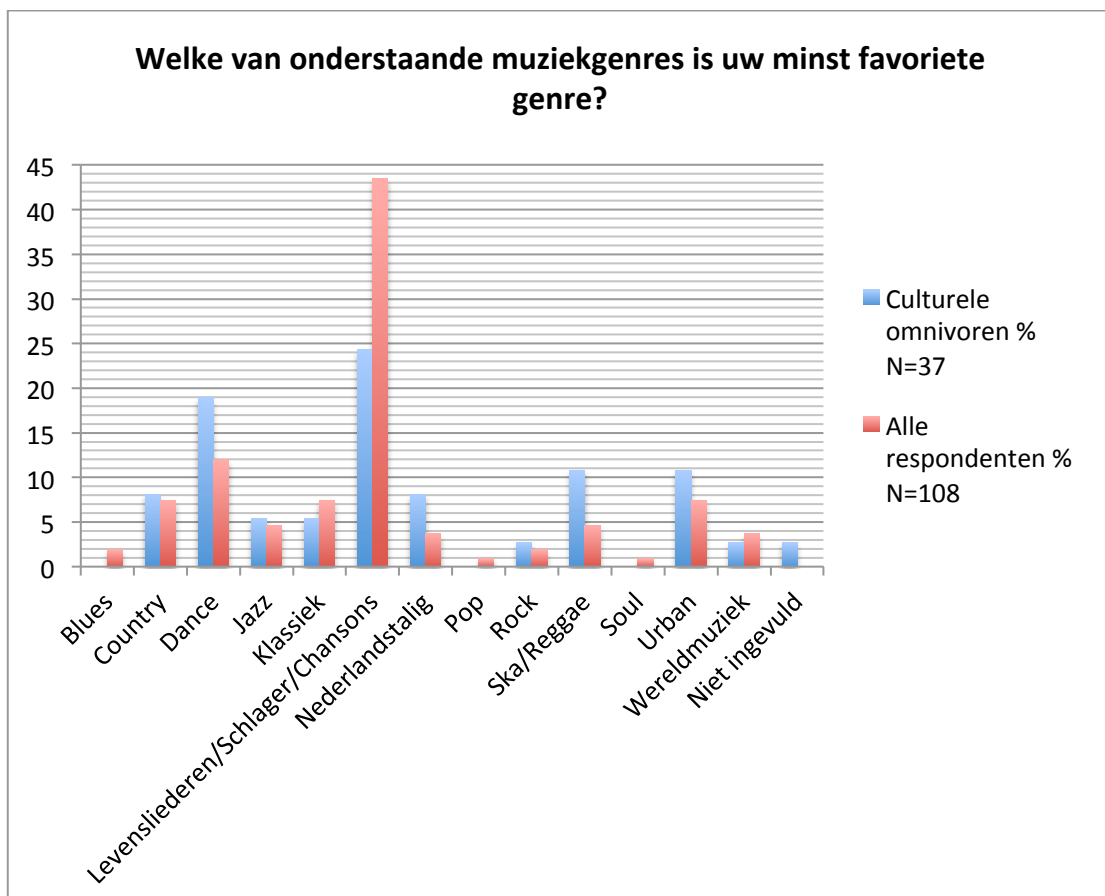
Pop is het enige genre dat door alle culturele omnivoren met een WO-opleiding beluisterd wordt. Bij de culturele omnivoren met een HBO-opleiding zijn er muziekgenres waar een gedeelte van hen 'nooit' naar luistert. Alle muziekgenres worden echter door zowel culturele omnivoren met een HBO- als een WO-opleiding 'soms' beluisterd. Wat opvalt is dat de hoog- en laag-culturele muziekgenres gemiddeld iets vaker door culturele omnivoren met een HBO-opleiding worden beluisterd dan door de culturele omnivoren met een WO-opleiding. De hoogte van het opleidingsniveau lijkt daarom wel enige invloed te hebben op de frequentie waarmee culturele omnivoren naar hoog- en laag-culturele muziekgenres luisteren.

5.3.3 Favoriete genres

Om na te gaan of er bepaalde genres minder favoriet zijn onder de 111 respondenten en de 37 culturele omnivoren is er in de enquête gevraagd naar het meest en het minst favoriete genre. Daarbij kon weer gekozen worden uit de dertien hoofdgenres die in het onderzoek van MusicResearch.nl naar voren kwamen (zie figuur 15 en 16).

Figuur 15: "Welke van de onderstaande muziekgenres is uw favoriet?" In %.

Figuur 16: "Welke van onderstaande muziekgenres is uw minst favoriete genre?" In %.

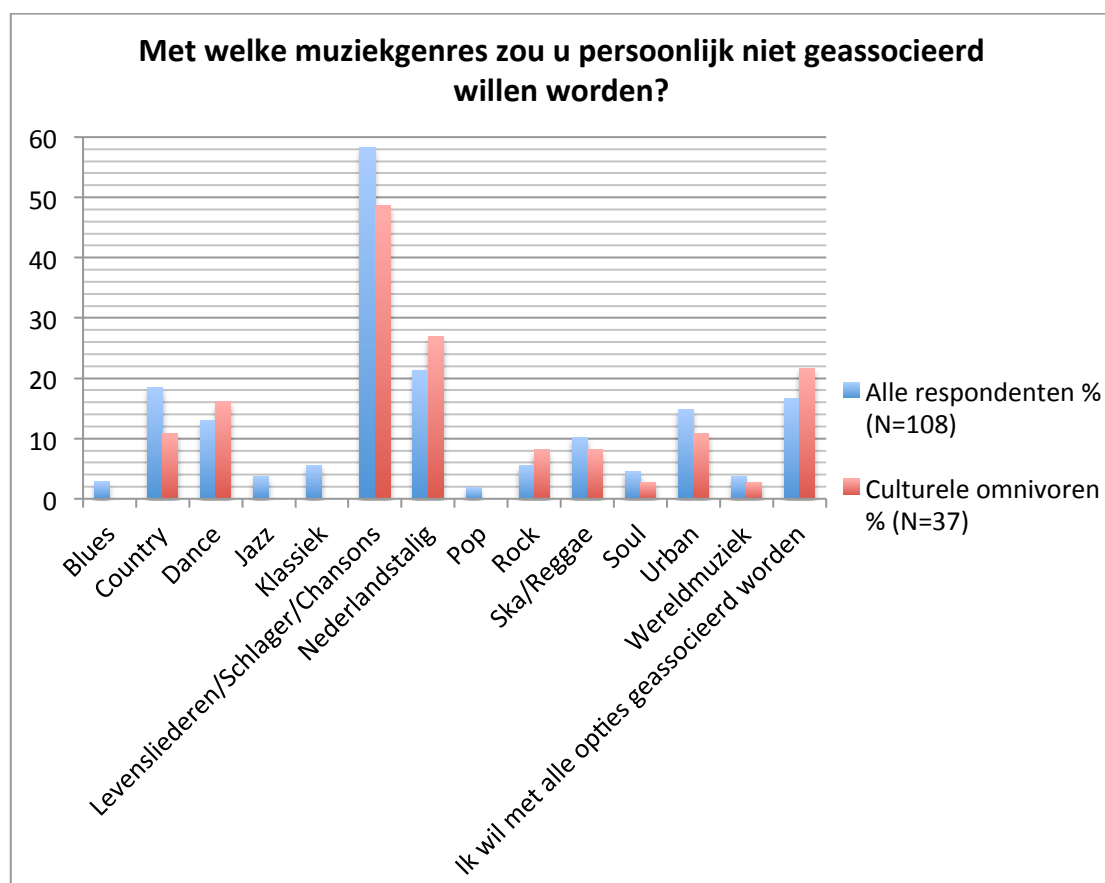
Het totaal aantal respondenten dat antwoord heeft gegeven op de vraag is 108. Van de 37 culturele omnivoren heeft slechts één persoon (2,7%) de vraag niet ingevuld. De genres pop en rock zijn zowel bij alle respondenten als bij de culturele omnivoren het vaakst aangekruist als favoriet. Het midden-culturele muziekgenre blues en de laag-culturele muziekgenres levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig zijn door geen enkele respondent aangekruist als favoriet. Bij de culturele omnivoren geldt dit voor ook voor het midden-culturele muziekgenre blues en de laag-culturele muziekgenres levensliederen/schlager/chansons, Nederlandstalig én urban. De hoog-culturele muziekgenres jazz, klassiek en wereldmuziek zijn door de culturele omnivoren gemiddeld vaker als favoriet aangekruist dan door alle 108 respondenten en het laag-culturele muziekgenre levensliederen/schlager/chansons wordt bij zowel de culturele omnivoren (24,3%) als bij alle respondenten (43,5%) het vaakst als 'minst favoriete genre' aangeduid. Opvallend is dat het midden-culturele muziekgenre dance als tweede minst favoriete genre bij beide groepen naar voren komt. Wat ook opvalt is dat het genre blues bij de culturele omnivoren geen enkele keer is aangeduid als minst favoriete genre. Het genre wordt dus aan de ene kant niet aangeduid als het meest favoriete genre (figuur 15) en aan de andere kant ook niet aangeduid als minst favoriete genre. Het genre Nederlandstalig dat door geen enkele respondent als favoriet is aangewezen wordt slechts door 8,1% bij de culturele omnivoren en 3,7% bij alle respondenten aangewezen als minst favoriete genre. De hoog-culturele muziekgenres (jazz, klassiek en wereldmuziek) worden door de culturele omnivoren, na de genres pop en rock, het minst vaak aangeduid als minst favoriete genres. Deze genres lijken dan ook de favoriete genres van de culturele omnivoren te zijn. De laag-culturele muziekgenres (country, levensliederen/schlager/chansons, Nederlandstalig, ska/reggae en urban) worden gemiddeld vaker door de 37 culturele omnivoren dan door alle 108 respondenten als minst favoriete genres aangewezen. De hoog-culturele muziekgenres (jazz, klassiek en wereldmuziek) worden gemiddeld vaker door de 37 culturele omnivoren dan door alle 108 respondenten als favoriet aangewezen. Er lijkt dan ook bij deze culturele omnivoren een voorkeur aanwezig te zijn voor de hoog-culturele muziekgenres en een afkeer aanwezig te zijn voor de laag-culturele muziekgenres.

5.3.4 Geassocieerd worden met muziekgenres

In de online enquête werd gevraagd naar de muziekgenres waar de respondenten wel én niet mee geassocieerd zouden willen worden. Hierbij konden de respondenten minimaal één en maximaal vier muziekgenres aankruisen. In totaal is er door de respondenten 195 keer een genre aangekruist (gemiddeld 1,8 genre per persoon) en 58 keer door de culturele

omnivoren (gemiddeld 1,6 genre per persoon). De respondenten konden ook kiezen voor de optie 'ik wil met alle opties geassocieerd worden'. Theoretisch zou de culturele omnivoor die open staat voor zowel hoge als lage vormen van cultuur hier vaker voor moeten kiezen omdat hij met alle vormen van cultuur geassocieerd zou willen worden. Gemiddeld is er wel vaak voor de optie 'ik wil met alle opties geassocieerd worden' gekozen.

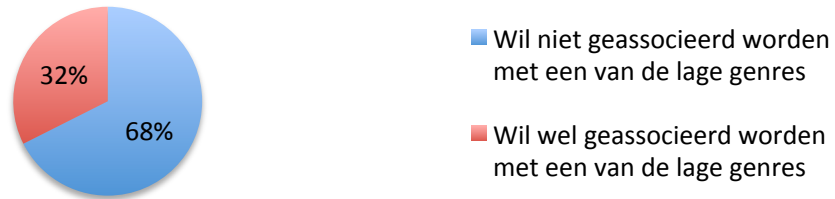
In totaal is er door 16,7% van alle respondenten en 21,6% van de culturele omnivoren voor deze optie gekozen. Er is echter door zowel alle respondenten als alle culturele omnivoren het vaakst gekozen voor de genres levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig als genres waarmee men niet geassocieerd wil worden (zie figuur 17). Er lijkt daardoor bij de culturele omnivoren sprake te zijn van een bepaalde weerstand ten aanzien van deze twee laag-culturele muziekgenres.

Figuur 17: "Met welke muziekgenres zou u persoonlijk niet geassocieerd willen worden?" In %.

Vervolgens is er uitgerekend hoeveel van de culturele omnivoren überhaupt niet met een van de laag-culturele muziekgenres (country, levensliederen/schlager/chanson, Nederlandstalig, ska/reggae en urban) geassocieerd zouden willen worden (zie figuur 18).

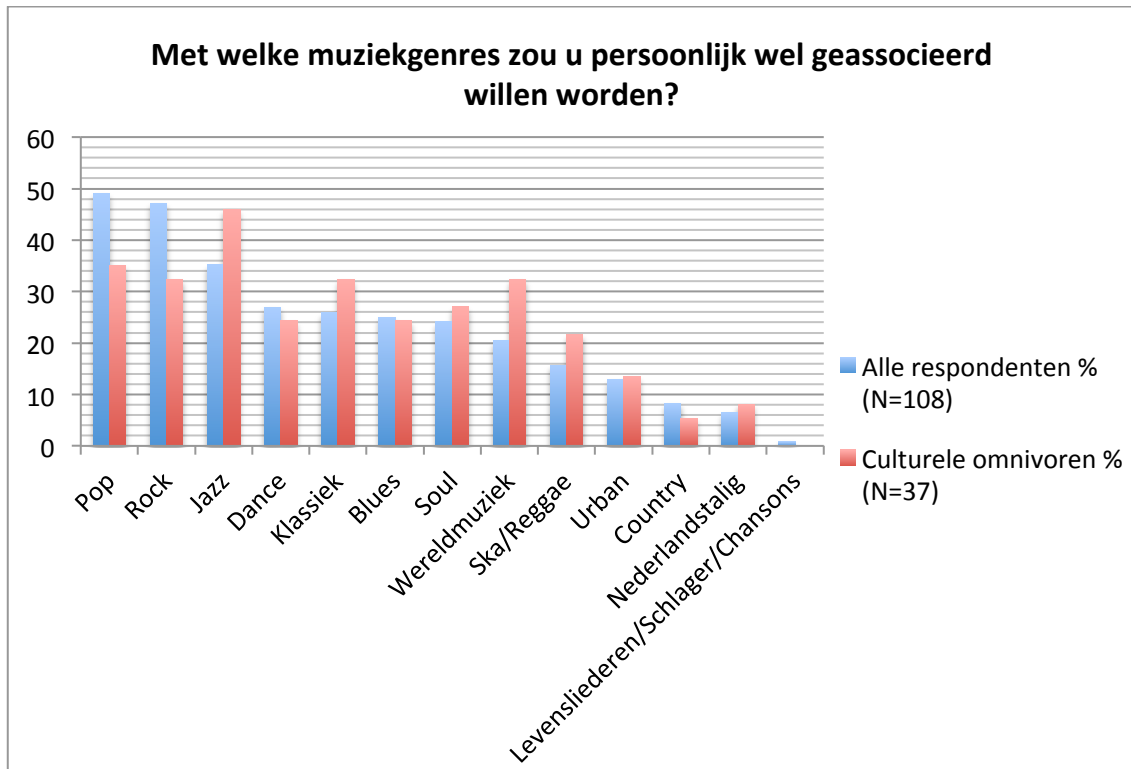
Aantal culturele omnivoren dat niet geassocieerd wil worden met een van de laag-culturele muziekgenres

Figuur 18: Aantal culturele omnivoren dat niet geassocieerd wil worden met een van de laag-culturele muziekgenres, in %.

Dit is uitgerekend door naar het percentage culturele omnivoren te kijken dat minstens één van de laag-culturele muziekgenres heeft aangekruist als een genre waarmee hij of zij niet geassocieerd wil worden. Daaruit bleek dat in totaal 25 (67,6%) van de 37 culturele omnivoren niet geassocieerd wilden worden met ten minste één van de laag-culturele muziekgenres. Hieruit blijkt dat deze culturele omnivoren ten aanzien van bepaalde laag-culturele muziekgenres minder tolerant zijn. Dit is opvallend omdat de benaming ‘culturele omnivoor’ eerder doet denken aan iemand die juist tolerant is ten aanzien van zowel hoge als lage vormen van cultuur.

Ook op de vraag ‘Met welke muziekgenres zou u persoonlijk wel geassocieerd willen worden?’ konden de respondenten minimaal één en maximaal vier genres aankruisen. In totaal is er door de respondenten 322 keer een genre aangekruist (gemiddeld 2,9 genres per persoon) en 122 keer door de culturele omnivoren (gemiddeld 3 genres per persoon). Wanneer er wordt gekeken naar de muziekgenres waarmee men wel geassocieerd wil worden dan blijkt ook hier dat bijna niemand geassocieerd wil worden met het genre levensliederen/schlager/chansons (zie figuur 19).

Figuur 19: “Met welke muziekgenres zou u persoonlijk wel geassocieerd willen worden?” In %.

Het merendeel van alle respondenten wil wel geassocieerd worden met de genres pop, rock en jazz. De vijf laag-culturele muziekgenres (country, levensliederen/schlager/chansons, Nederlandstalig, ska/reggae en urban) worden door zowel alle respondenten als de culturele omnivoren het minst vaak gekozen als genre waarmee men wel geassocieerd wil worden. Wat opvalt is dat het genre dance eerder nog naar voren kwam als tweede minst favoriete genre bij beide groepen en dat nu een groot deel van de respondenten (26,9%) en een groot deel van de culturele omnivoren (24,3%) er wel mee geassocieerd wil worden. Om onbekende redenen willen de respondenten wel met het midden-culturele muziekgenre dance geassocieerd worden maar vinden zij dit geen favoriet genre. Dit zou mogelijk kunnen komen doordat het genre dance een bepaald imago heeft waar men wel graag mee geassocieerd wil worden, maar dat men niet graag naar de muziek luistert. Figuur 11 wees daarnaast ook al uit dat culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 veel minder naar dance luisteren dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000. Het zullen daarom vooral jongeren zijn die wel met dit genre geassocieerd willen worden. Dance (26,9%) staat samen met pop (49,1%), rock (49,1%) jazz (35,2%) en klassiek (25,9%) in de Top5 van muziekgenres waarmee alle 108 respondenten geassocieerd willen worden. Het hoog-culturele muziekgenre wereldmuziek scoort gemiddeld bij het totaal aantal respondenten een stuk lager (20,4%) dan bij de culturele omnivoren (32,4%). Alle 108

respondenten willen vooral met de midden- en hoog-culturele muziekgenres geassocieerd worden. Er lijkt dan ook bij hen een bepaalde weerstand te bestaan tegen de laag-culturele muziekgenres.

In de Top5 van de muziekgenres waarmee de culturele omnivoren geassocieerd willen worden, staan jazz (45,9%), pop (35,1%), rock (32,4%), klassiek (32,4%) en wereldmuziek (32,4%). De culturele omnivoor lijkt dus vooral geassocieerd te willen worden met de drie hoog-culturele muziekgenres en twee (populaire) midden-culturele muziekgenres. De laag-culturele muziekgenres laten zij voornamelijk links liggen.

Vervolgens is er uitgerekend welk percentage van de culturele omnivoren voor een van de drie hoog-culturele muziekgenres (jazz, klassiek en wereldmuziek) heeft gekozen. Daaruit bleek dat 78% van de culturele omnivoren geassocieerd wil worden met minstens één van de drie hoog-culturele muziekgenres. Daarnaast is uitgerekend welk percentage van de culturele omnivoren geassocieerd wil worden met een van de laag-culturele muziekgenres. Daaruit bleek dat slechts 40% hiermee geassocieerd wil worden en 60% niet. Een meerderheid van de culturele omnivoren lijkt dan ook geen tolerantie te vertonen ten aanzien van laag-culturele muziekgenres.

5.3.5 Open vragen

Aan het einde van de online enquête zijn er nog vijf ja/nee vragen gesteld aan de respondenten. Deze vragen lijken ongeveer op dezelfde manier beantwoord te worden door de culturele omnivoren en alle respondenten. De eerste vraag was: *“Vindt u het belangrijk dat u en uw vriend(inn)en dezelfde muzieksmaak hebben?”* Daar kwam uit dat 76 van de 103 respondenten (74%) het niet belangrijk vinden dat zij en hun vriend(inn)en dezelfde muzieksmaak hebben. Bij de culturele omnivoren waren dit er 28 (76%) van de 37. De tweede vraag was: *“Vindt u het belangrijk om u te verdiepen in verschillende muziekgenres?”* Van alle 103 respondenten (72%) vinden 74 respondenten het belangrijk om zich te verdiepen in verschillende muziekgenres. Van de 37 culturele omnivoren zijn dit er in totaal 26 (70%). De uitkomsten van vraag 1 en 2 zouden verklaard kunnen worden doordat mensen zich mogelijk naar de buitenwereld positiever willen presenteren dan dat zij werkelijk zijn. Er moet daarom rekening worden gehouden met sociaalwenselijk antwoorden. De derde vraag was: *“Vindt u dat u een brede muzieksmaak heeft?”* Van de 102 respondenten vinden 87 (85,3%) dat zij een brede muzieksmaak hebben. Dit geldt ook voor 31 (84%) van de culturele omnivoren. Opvallend is dat de culturele omnivoren van zichzelf niet allemaal vinden dat ze een brede muzieksmaak hebben terwijl dit wel naar voren kwam in de antwoorden die zij gaven op vragen in de enquête. De vierde vraag was: *“Vindt u het belangrijk dat uw*

vriend(inn)en kennis hebben van verschillende muziekgenres?” Van de 102 respondenten vinden 65 (64%) het niet belangrijk dat hun vriend(inn)en kennis hebben van verschillende muziekgenres. Bij de 37 culturele omnivoren zijn dat er in totaal 24 (65%). De vijfde vraag was: “Vindt u het belangrijk dat uw vriend(inn)en een brede muzieksmaak hebben?” Van de 103 respondenten vinden 68 (66%) het niet belangrijk dat hun vriend(inn)en een brede muzieksmaak hebben, en van de 37 culturele omnivoren vinden 23 (62%) het niet belangrijk. De antwoorden die zijn gegeven op vraag 4 en 5 zijn mogelijk ook sociaal wenselijke antwoorden. Uit de antwoorden die door de respondenten zijn gegeven op deze vijf voorgaande vragen zijn daarom ook geen betrouwbare conclusies te trekken.

Tot slot zijn er enkele open vragen aan de respondenten gesteld. Allereerst hebben 103 respondenten antwoord gegeven op de vraag waaraan zij dachten bij de term ‘klassieke muziek’. Uit de antwoorden van de respondenten kwamen verschillende kernwoorden naar voren. Deze woorden zijn vervolgens in een ‘woordenwolk’ gezet. Hoe groter en donkerder het woord, hoe vaker het is genoemd door de respondenten. Niet geheel opvallend is dat de bekende componisten Bach en Mozart vaak worden genoemd. Het zijn deze namen waarbij men gelijk een associatie heeft met klassieke muziek. Daarnaast valt op dat de kernwoorden ‘orkesten’, ‘piano’, ‘mooi’, ‘saai’, rustgevend’ en ‘vroeger’ redelijk vaak genoemd worden. Er lijkt dan ook bij de respondenten vooral een associatie te zijn met oude bekende componisten uit vroegere tijden en rustige muziek. De term klassieke muziek wordt over het algemeen niet in verband gebracht met de termen ‘elitair’ en ‘hoog’. Wederom kan je hier afvragen of er geen sociaalwenselijke antwoorden zijn gegeven.

Figuur 20: Antwoorden op de vraag “Waar denk je aan bij de term klassieke muziek?” (N=103).

Vervolgens is er aan de respondenten gevraagd of zij het eens waren met het idee dat klassieke muziek gezien wordt als 'hoge' of zelfs 'elitaire' cultuur (zie figuur 21). Deze vraag werd door de respondenten erg vaak met 'nee' beantwoord. Klassieke muziek is volgens een groot deel van de respondenten voor 'iedereen'. Toch vonden veel respondenten het idee dat klassieke muziek als 'hoog' of 'elitair' wordt gezien ook 'begrijpelijk'. Dit werd veelal in verband gebracht met het 'imago' dat de klassieke muziek zou hebben. Men vindt klassieke muziek wel 'toegankelijker' geworden. Het zou enerzijds een smaakkwestie zijn en anderzijds zou je klassieke muziek moeten leren 'begrijpen' en 'waarderen'. Dit zou volgens de respondenten alleen maar kunnen door er mee in 'aanraking' te komen.

Figuur 21: Antwoorden op de vraag "Ben je het een met het idee dat klassieke muziek gezien wordt als 'hoge' of zelfs 'elitaire' cultuur?" (N=103).

De respondenten lijken ook te weten waarom klassiek muziek als 'hoge' en 'elitaire' muziek wordt gezien. Dit zou komen door onder andere de omgeving waarin klassieke muziek vaak wordt vertoond en door de houding van musici en liefhebbers van klassieke muziek. Toch vinden de respondenten dat tegenwoordig de scheiding tussen 'hoog' en 'laag' minder sterk aanwezig is. Er zouden nu meer mogelijkheden zijn waardoor oude traditionele grenzen aan het vervagen zijn. Toch lijken de respondenten klassieke muziek in het algemeen minder toegankelijk te vinden dan populaire muziek.

Tot slot vroeg ik aan de 103 respondenten of ze het eens waren met het idee dat levensliederen, schlagers en chansons als 'lage' of 'volkse' cultuur gezien worden (zie figuur 22). Het merendeel leek het hier niet mee eens te zijn. Levensliederen, schlagers en chansons zijn volgens de respondenten voor iedereen. Het is toegankelijke, simpele en herkenbare muziek. De respondenten waren het enerzijds wel eens met het idee dat het als 'volkse' cultuur wordt gezien omdat deze muziek volgens hen wel meer in volkswijken en dorpen geluisterd wordt en vaker door lager opgeleiden mensen wordt beluisterd en

meegezongen. De muziek heeft minder lagen en de tekst spreekt vaak voor zich: duidelijk, vaak letterlijk, over veel voorkomende gebeurtenissen en emoties. De teksten zijn voor velen herkenbaar en daarom toegankelijker. Anderzijds vindt men 'laag' wel erg negatief klinken. Door cross-overs tussen muziekgenres zou het onderscheid tussen 'hoge' en 'lage' culturen tegenwoordig aan het vervagen zijn. Het genre levensliederen/schlager/chansons wordt door de respondenten wel als volks gezien, maar niet per se als een laag genre.

Figuur 22: Antwoorden op de vraag "Ben je het eens met het idee dat het genre levensliederen/schlager/chansons als 'lage' of 'volkse' cultuur gezien wordt" (N=103).

De antwoorden die door de respondenten zijn gegeven op de open vragen zijn mogelijk sociaalwenselijke antwoorden geweest. Ondanks dat de enquête geheel anoniem in te vullen was moet er rekening worden gehouden met het feit dat respondenten misschien een positiever beeld van zichzelf willen neerzetten door antwoorden te geven die voor mij als onderzoeker sociaalwenselijk zijn om te horen. De antwoorden op de open vragen geven daarom ook geen betrouwbaar beeld van de mening van de respondenten. Hierdoor zijn er ook geen pregnante conclusies uit deze resultaten te trekken.

6. Conclusie

6.1 Beantwoording deelvragen

Door afnemende hiërarchie in de samenleving lijkt de invloedrijke distinctietheorie van Bourdieu niet meer naadloos aan te sluiten op de hedendaagse realiteit. Sociale groepen zouden tegenwoordig een brede grensoverschrijdende culturele smaak hebben ontwikkeld waardoor de oude, traditionele grenzen tussen hoge en lage cultuur lijken te vervagen. Door zowel hoge als lage vormen van cultuur met elkaar te combineren lijken mensen zich te willen verzetten tegen het idee van een culturele hiërarchie. Tegenwoordig zouden hoger opgeleiden niet alleen meer culturele voorkeuren vertonen maar ook cultureel toleranter zijn (Janssen, Oratie 2005: 15-16). Bryson concludeerde echter dat de tolerante brede smaak van Amerikaanse hoger opgeleiden ook haar grenzen kent (Bryson, 1996: 884). Er is daarom, in navolging van Bryson, aan de hand van 13 muziekgenres onderzocht of de bevindingen van Bryson ook voor culturele omnivoren in Nederland gelden. Maken sociale groepen in Nederland nog het traditionele onderscheid tussen hoge en lage culturele smaak of maakt smaakvoorkeur voor iemands sociale positie niets meer uit en zijn de grenzen steeds meer aan het vervagen?

Aan de hand van de onderzoeksresultaten kunnen de gestelde deelvragen beantwoord worden. De eerste twee deelvragen in dit onderzoek zijn: *“In hoeverre is er bij culturele omnivoren sprake van een lage waardering van laag-culturele muziekgenres?”* en *“Welke laag-culturele muziekgenres worden niet of minder beluisterd door culturele omnivoren?”*. De laag-culturele muziekgenres die onderzocht zijn, zijn: country, levensliederen/schlager/chansons, Nederlandstalig, ska/reggae en urban. Het antwoord op de vraag of er bij Nederlandse culturele omnivoren sprake is van een lage waardering van laag-culturele muziekgenres is niet eenduidig. Enerzijds is er sprake van een lage waardering van laag-culturele muziekgenres. Dit geldt met name voor de lage genres levensliederen/schlager/chansons en Nederlandstalig. Anderzijds zijn er ook laag-culturele muziekgenres die wel gewaardeerd worden door culturele omnivoren. De genres country en ska/reggae worden regelmatig door de culturele omnivoren beluisterd en voor enkele culturele omnivoren zijn deze genres zelfs het meest favoriete genre. Hierdoor willen sommigen culturele omnivoren wel met deze twee laag-culturele muziekgenres geassocieerd worden en anderen culturele omnivoren niet.

Er lijkt bij Nederlandse culturele omnivoren vooral sprake te zijn van een lage waardering

van het laag-culturele muziekgenre levensliederen/schlager/chansons. Dit genre wordt vrijwel nooit door culturele omnivoren beluisterd en van alle laag-culturele muziekgenres het minst gewaardeerd. Concluderend, en ter beantwoording van de tweede deelvraag, zijn er enerzijds maar weinig laag-culturele muziekgenres die echt helemaal nooit door culturele omnivoren beluisterd worden. Anderzijds blijkt dat 25 (67,6%) van de 37 culturele omnivoren überhaupt niet geassocieerd willen worden met een van de laag-culturele muziekgenres. De culturele omnivoren zijn daarom wel tolerant ten aanzien van het beluisteren van alle muziekgenres maar dit betekent voor hen nog niet dat zij alle muziekgenres gelijkwaardig waarderen en ook niet dat zij met alle muziekgenres geassocieerd willen worden.

De derde deelvraag in dit onderzoek luidde: *“Staat het wel of niet beluisteren van laag-culturele muziekgenres bij culturele omnivoren in verband met opleidingsniveau of generatie?”*. De generaties zijn helaas niet goed met elkaar te vergelijken doordat het aantal respondenten daarvoor te laag is. Hierdoor is er geen sprake van een representatie van de huidige samenleving. Er zijn echter wel wat resultaten te noemen. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 lijken over het algemeen neutraler te zijn over de hoog- en laag-culturele genres dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 lijken het daarentegen vaker met elkaar eens te zijn over de negatieve óf positieve waardering die aan een genre wordt toegekend. Het geboortecohort van culturele omnivoren lijkt daarom wel enige invloed te hebben op de culturele waardering van de laag-culturele muziekgenres. Het geboortecohort lijkt daarnaast ook invloed te hebben op de frequentie waarmee er naar de laag-culturele muziekgenres wordt geluisterd. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985 luisteren met een grotere regelmaat naar de verschillende laag-culturele muziekgenres dan de culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000. Uit de resultaten blijkt dat zij daarnaast ook gemiddeld vaker naar de hoog-culturele muziekgenres luisteren. Zij luisteren dan ook met een grote frequentie naar muziek en hebben daarin een brede smaak. De culturele omnivoren uit het geboortecohort 1986-2000 luisteren daarentegen gemiddeld vaker naar laag-culturele muziekgenres. Het lijkt er dan ook op dat jongere culturele omnivoren vaker naar laag-culturele muziekgenres luisteren dan oudere culturele omnivoren uit het geboortecohort 1971-1985. Jongeren lijken daarom in vergelijking met ouderen meer gericht op populaire (volkse) muziek en minder gericht op de hoog-culturele muziekgenres.

Op de waardering van de laag-culturele muziekgenres lijkt opleidingsniveau een klein beetje

invloed te hebben. De muziekgenres worden bijna allemaal op dezelfde manier gewaardeerd. De culturele omnivoren met een HBO-opleiding vinden de genres ska/reggae en urban echter net wat leuker dan de culturele omnivoren met een WO-opleiding. De culturele omnivoren met een HBO-opleiding lijken zich daarnaast ook over het algemeen positiever te uiten over de verschillende genres. Opleidingsniveau heeft ook invloed op de frequentie waarmee er naar de laag-culturele muziekgenres wordt geluisterd. Culturele omnivoren met een HBO-opleiding luisteren gemiddeld vaker naar de genres levensliederen/schlager/chansons, ska/reggae en urban dan culturele omnivoren met een WO-opleiding. Country en Nederlandstalig worden gemiddeld vaker door de culturele omnivoren met een WO-opleiding beluisterd. Wat daarnaast opvalt is dat de hoog- en laag-culturele muziekgenres gemiddeld iets vaker door culturele omnivoren met een HBO-opleiding worden beluisterd dan door de culturele omnivoren met een WO-opleiding. De hoogte van het opleidingsniveau lijkt daarom wel enige invloed te hebben op de frequentie waarmee culturele omnivoren naar hoog- en laag-culturele muziekgenres luisteren.

Concluderend staat het wel of niet beluisteren van laag-culturele muziekgenres bij culturele omnivoren in verband met opleidingsniveau en generatie. Hoe jonger je bent hoe vaker je naar laag-culturele muziekgenres luistert en hoe hoger je opgeleid bent hoe minder vaak je naar laag-culturele muziekgenres luistert. De distinctietheorie van Bourdieu lijkt vooral voor de oudste generatie en de groep van WO-opgeleiden nog lichtelijk van toepassing te zijn. De jongere generatie en de minder hoog opgeleiden lijken in vergelijking met hen minder scherpe grenzen te trekken tussen hoge en lage cultuuruitingen. Dit sluit ook aan bij de bevindingen van De Haan & Knulst (2000) over jongere generaties die als eerste met bestaande (traditionele) patronen breken. De hiërarchische grenzen tussen hoge en lage cultuur lijken dan ook, zoals Janssen (2005) al eerder concludeerde, al enige tijd te vervagen.

6.2 Eindconclusie

“Gaat het consumeren van hoog- en laag-culturele muziekgenres bij Nederlandse culturele omnivoren gepaard met een lage waardering van en/of symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres?”

De bevindingen in dit onderzoek sluiten aan bij de bevindingen van Bryson's Amerikaanse onderzoek die concludeerde dat de tolerante brede smaak van hoger opgeleiden ook haar grenzen kende (Bryson, 1996: 884). De culturele omnivoor zou niet *alles* waarderen zoals Peterson beweert, maar zij staat er wel om bekend alles te willen *proberen*. Uit dit onderzoek blijkt dat Nederlandse culturele omnivoren vooral geassocieerd willen worden met de hoog-culturele muziekgenres en daarnaast met een paar (populaire) midden-culturele muziekgenres. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat 29 (78%) van de 37 culturele omnivoren geassocieerd wil worden met minstens één van de drie hoog-culturele muziekgenres en dat 25 (67,6%) van hen niet geassocieerd willen worden met een van de laag-culturele muziekgenres. Een meerderheid van de culturele omnivoren lijkt dan ook geen tolerantie te vertonen ten aanzien van laag-culturele muziekgenres. De vraag is of dit betekent dat er sprake is van symbolische uitsluiting zoals dit door Bryson (paragraaf 4.1) gedefinieerd is. Ten eerste blijkt er een lage waardering te zijn voor bepaalde laag-culturele muziekgenres (zoals levensliederen/schlager/chansons) binnen de sociale groep van culturele omnivoren. Sommige culturele omnivoren willen wel met bepaalde laag-culturele muziekgenres (zoals country, Nederlandstalig, ska/reggae en urban) geassocieerd worden en sommige niet. Hierdoor lijkt er ook sprake te zijn van een vorm van grensafbakening die binnen de groep van de culturele omnivoren continu een positieve, negatieve of neutrale houding ten opzichte van deze muziekgenres genereert. Aan de hand van dit exploratieve onderzoek kan geconcludeerd worden dat er bij de cultuurconsumptie van culturele omnivoren in Nederland, net als in Amerika, sprake is van symbolische uitsluiting van bepaalde laag-culturele muziekgenres. Er lijkt bij Nederlandse culturele omnivoren vooral sprake te zijn van symbolische uitsluiting van het laag-culturele muziekgenre levensliederen/schlager/chansons. Dit lijkt echter geen exclusief kenmerk te zijn van de culturele omnivoor. Deze symbolische uitsluiting is namelijk ook te vinden bij de overige respondenten die geen culturele omnivoren zijn. Er lijkt daarom in de hele culturele samenleving sprake te zijn van symbolische uitsluiting ten opzichte van het genre levensliederen/schlager/chanson. De culturele omnivoor is daarom geen voorkeur-loze culturele alleseter, maar eerder iemand, zoals Bryson concludeerde, die gemiddeld een

hogere culturele tolerantie heeft ten opzichte van hoog- en laag-culturele muziekgenres dan anderen mensen. Dit resultaat valt echter te bediscussiëren. De culturele omnivoren zijn dan wel toleranter ten aanzien van het beluisteren van alle muziekgenres maar dit betekent voor hen nog niet dat zij alle muziekgenres gelijkwaardig waarderen en ook niet dat zij met alle muziekgenres geassocieerd willen worden. Deze resultaten sluiten dan ook meer aan bij de gedachten van Lahire die het te kort door de bocht vindt om te concluderen dat het een teken is van 'een grotere tolerantie' wanneer iemand meer muziekgenres leuk vindt dan andere mensen. Het zou ook gewoonweg kunnen betekenen dat iemand een bredere muzikale kennis heeft. Het feit dat iemand bepaalde muziekgenres niet leuk vindt betekent dan ook niet dat deze persoon die muziekgenres ook uitsluit (Lahire, 2008: 183-184). De vraag is dan ook of de tolerante culturele omnivoor, die in 2.3 omschreven werd als *“een culturele alleseter die zowel hoge als lage vormen van muziekgenres consumeert doordat hij of zij interesse heeft in het hebben van kennis van vele verschillende muziekgenres”* wel echt bestaat. Voor verder onderzoek is het dan ook belangrijk om hier uitsluitel over te krijgen. Daarnaast bevel ik aan om in een vervolgonderzoek het genre levensliederen/schlager/chansons en het genre ska/reggae uit elkaar te halen en als vijf verschillende laag-culturele muziekgenres te onderzoeken. Er zal dan onderzocht kunnen worden of er binnen het laag-culturele muziekgenre levensliederen/schlager/chansons, dat nu als geheel door culturele omnivoren symbolisch uitgesloten wordt, nog bepaalde voorkeuren zijn. Dit geldt ook voor het genre ska/reggae dat nu door de culturele omnivoren als het meest favoriete laag-culturele muziekgenre wordt gezien. Tot slot is het belangrijk om in een vervolgonderzoek meer respondenten te hebben zodat de resultaten van het onderzoek een representatiever beeld geven van de samenleving.

7. Literatuurlijst

- Becker, H. A. (1992) *Generaties en hun kansen*, Meulenhoff, Amsterdam, pp. 13-119.
- Bourdieu, P. (1979) *Distinction: A social critique of the judgement of taste*, Harvard University Press, Cambridge.
- Bryson, B. (1996) *Anything But Heavy Metal: Symbolic Exclusion and Musical Dislikes*, *American Sociological Review* 61/5 (oktober 1996), pp. 884-899.
- Bryson, B. (1997) *What about the univores? Musical dislikes and group-based identity construction among Americans with low levels of education*, *Poetics* 25, pp. 141-156.
- Haan, W. de., (1957) *Vrije-tijdsbesteding in Nederland 1955/56 deel 1-4*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Zeist.
- Haan, W. de., (1964) *Vrije-tijdsbesteding in Nederland 1962/63 deel 1-2*, Centraal Bureau voor de Statistiek, Zeist.
- Eijck, K. van., (1999) *Jazzed up, brassed off: sociale differentiatie in patronen van Muziekvoorkeuren*, *Mens en Maatschappij* 74, pp. 43-61.
- Eijck, K. van., (1998) *Leefstijlen van stijgers en dalers: De invloed van sociale mobiliteit op culturele consumptiepatronen*, *Mens en Maatschappij* 73, pp. 27-46.
- Eijck, K. van., (2001) *Social Differentiation in Musical Taste Patterns*, *Social Forces* 79/3, maart 2001, pp. 1163-1185.
- Eijck, K. van., (2013) *Culturele leefstijlen: It ain't what you do, it's the way that you do it*, Oratie 6 juni 2013, Erasmus Universiteit Rotterdam, p. 12.
- Eijck, K. van., J. de Haan en W. Knulst (2002) *Snobisme hoeft niet meer. De interesse voor hoge cultuur in een smaakdemocratie*, *Mens en Maatschappij* 77, pp. 153-177.
- Eijck, K. van., en J. Lievens (2008) *Cultural omnivorousness as a combination of highbrow, pop, and folk elements: The relation between taste patterns and attitudes concerning social integration*, *Poetics* 36, pp. 217-242.
- Franke, H. (2000) *Een verplattingsoffensief*, *NRC Handelsblad* (14 april 2000), Amsterdam.
- Gans, H. J. (1974) *Popular culture and high culture: an analysis and evaluation of taste*, Basic Books, New York, pp. 10-75.
- Gier, N. de., (2014) *De intrinsieke waarde van muziek*, *Stichting muziek in huis*, (2 mei 2014) Amsterdam, < <http://www.stichtingmuziekinhuis.nl/intrinsieke-waarde-van-muziek/> > geraadpleegd op 13 december 2014.
- Haan, J. de., en W. Knulst (2000) *Het bereik van de kunsten*, Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, pp. 236-240.
- Janssen, S. (2005) *Vervagende grenzen, De classificatie van cultuur in een open samenleving*, *Boekman 65: Hoge en lage cultuur*, Amsterdam.

Janssen, S. (2005) Oratie: Het soortelijk gewicht van kunst in een open samenleving, De classificatie van cultuuruitingen in Nederland en andere westerse landen na 1950, Erasmus Universiteit, Rotterdam, pp. 9-31.

Knulst, W. (1992) Waarom blijft het cultureel rendement van een stijgend opleidingsniveau achter bij de verwachtingen? In: Dekker, P. en M. Konings-van der Snoek, Sociale en culturele kennis, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.

Lahire, B. (2008) The individual and the mixing of genres: Cultural dissonance and self-distinction, *Poetics* 36, pp. 166-188.

Lamont, M. (1992) Money, Morals & Manners. The Culture of the French and the American Upper-Middle Class, The University of Chicago Press, Chicago, pp. 9-12.

Lamont, M. en V. Molnar (2002) The study of Boundaries in the Social Sciences, *Annual Review of Sociology* 28, pp. 167-195.

Lubbers, M. en R. Meuleman (2014) The social distinction in having domestic versus foreign favorite music, *Poetics* 45, pp. 55-71.

Prins, A. (2012) World Music Forum NL, Publiksonderzoek, MusicResearch.nl Researchs & Consultancy, Amsterdam.

Peterson, R. (1992) Understanding audience segmentation: from elite and mass to omnivore and univore, *Poetics* 21, pp. 243-258.

Peterson, R. en R. Kern (1996) Changing highbrow taste: From snob to omnivore, *American Sociological Review* 61/5 (oktober 1996), pp. 900-907.

Peterson, R. en A. Simkus (1992) How Musical Tastes Mark Occupational Status Groups, in: Lamont, M. en M. Fournier, Cultivating differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality, The University of Chicago Press, Chicago, pp. 152-186.

Spangenberg, F. en M. Lampert (2009) De grenzeloze generatie en de eeuwige jeugd van hun opvoeders, *Motivaction Research and strategy*, Amsterdam, pp. 51-82.

Vander Stichele, A. en R. Laermans (2004) Cultuurparticipatie in Vlaanderen: een toetsing van de these van de culturele omnivoor, *Tijdschrift voor Sociologie* 25/2, Leuven, pp. 195-225.

Zeedijk, J. en T. Smits (2010) Bourdieu, habitus en omnivoriteit, *Tijdschrift voor Sociologie* 31/2, Leuven, pp. 110-135.

Overige Bronnen:

Encyclo, 'hoogopgeleid', < <http://www.encyclo.nl/begrip/hoogopgeleid> > geraadpleegd op 13 december 2014.

Encyclo, 'uitsluiting', <<http://www.encyclo.nl/lokaal/10645> > geraadpleegd op 13 december 2014.

Mijn Online Woordenboek, 'uitsluiting', <<http://www.mijnwoordenboek.nl/vertaal/NL/EN/uitsluiting> > geraadpleegd op 13 december 2014.

Radio 1 (september 2010) Arno Prins: Gast van de dag bij de Gids.fm met Felix Meurders, Liever Jannes dan Abba? <<http://www.musicresearch.nl/timboodle-in-de-media-en-timboodle-persberichten/> > geraadpleegd op 20 november 2014.

Telefoongesprek met Arno Prins van MusicResearch.nl: donderdag 20 november 2014, tijd: 13:34-13:43.

Van Dale Woordenboek Online, 'Omnivoor' < <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=omnivoor&lang=nn#.VMYi11ocFj4> > geraadpleegd op 13 december 2014.

Youtube (18 juni 2010) Muzikale voorkeuren - muziek marketing door Arno Prins (TimBoodle) <<http://www.youtube.com/watch?v=RAHxEpsmOA8> > geraadpleegd op 20 november 2014.

8. Bijlage

1. Online enquête